

आरमिटजेस

मिरिक गोम्होक

Essay on Memoir

In Magar Dhut

सम्पादक

विष्णुकुमार सिङ्जाली

आरमिटजेस

मिरिक गोम्होक

Essay on Memoir
In Magar Dhut

सम्पादक

विष्णुकुमार सिङ्जाली

प्रकाशक (Publisher)

नेपाल मगर लेखक संघ, केन्द्रिय समिति, काठमाडौं, नेपाल
Nepal Magar Writers' Association, Central Committee
Kathmandu Nepal

www.magarbooks.org
E-mail : nmagarwa@gmail.com

कृती : आरमिटजेस मिरिक गोम्होक
Essay on Memoir In Magar Dhut

प्रकाशक : मगर मगर लेखक संघ, केन्द्रिय समिति, काठमाडौं
www.magarbooks.org

सम्पादक : विष्णुकुमार सिङ्जाली (सिंजापतिमगर)

सर्वाधिकार © : नेपाल मगर लेखक संघ, केन्द्रीय समिति, काठमाडौं

संस्करण : चैत २०६८ (March 2012)

प्रकाशित प्रति : ईन्टरनेट प्रकाशन

मुल्य (Price) : रु १००/-

फन्टहरु : प्रीति:, कान्तिपुर, आकार, मगर, हिमाली फन्टासी, हिसाब

सम्पर्क ठेगाना : नेपाल मगर लेखक संघ, केन्द्रीय समिति, बल्खु काठमाडौं

E-mail Address : nmagarwa@gmail.com, or
bishnusunjali@hotmail.com

पुस्तकसम्बन्धी सर्वाधिकार प्रकाशकमा सुरक्षित राखिएको छ । तर पनि व्यक्तिगत लेखको सर्वाधिकार लेखकमा नै राखिएको छ । लेखक/प्रकाशकको पूर्वअनुमतिबिना प्रतिलिपी अधिकार बमोजीम साभार वा पाद टिप्पणी उद्धरण गर्नु बाहेक पुस्तकको कुनै पनि भागको इलेक्ट्रोनिक तथा अन्य सबै किसिमका पुनः प्रकाशन निषेध गरिएको छ ।

यस पुस्तकमा प्रकाशित आलेखहरु लेखकका नीजि विचारहरु हुन् । यो सम्पादक तथा प्रकाशक, नेपाल मगर लेखक संघको आधिकारीक धारणा होईन ।

---

*Collection of Essays on Memoir In Magar Dhut
(Language) Edited by
Bishnukumar Sinjali [Sinjapati Magar]*

नेपाल मगर लेखक संघ

जि.प्र.का.का.व.नं. : ७४७/२०६६-६७

Nepal Magar Writers' Association

केन्द्रिय समिति, काठमाडौं / Central Committee, Katmandu

प्रकाशकीय

भाषा कुनै पनि समुदायको पहिचान हो । समुदायको संस्कृती र भाषाको विकासले नै सो समुदायको विकास वा विनास के हो त्यो पनि बताउँदछ । कुनै पनि जातिको विकास हुन उसको भाषा र संस्कृतीको पनि समृद्धी हुनु पर्दछ । भाषाको समृद्धी हुन यसको प्रयोग र उपभोग पनि हुन जरुरी छ । प्रयोग र उपभोगको लागि साहित्यको विकास पनि महत्वपूर्ण छ । साहित्यको विकास विना भाषा पानी विनाको माछा बाहेक केही हुँदैन । मगर समुदायको पनि मातृभाषा आज पनि जिवित नै छ । विगतमा भएका दमन, शोषण तथा विभेदका कारण मगर भाषा ओभेलमा परे पनि निमित्तयान्न हुन सकेको छैन । आज यो भाषाको साहित्यले पनि वामे सर्न थालेको छ । हिजो अर्घाखाँची, गुल्मी, बागलुङ, म्याग्दी जिल्लाहरुमा मगर मातृभाषा प्रति भएको प्रतिबन्धले रोत्या र पात्याको मगर भाषाको माध्यमबाट संचार टुट्दै गएर मगरका भाषाहरु पनि फरक पर्दै गयो । त्यसैले मगर समुदायमा आज (१) मगर काईके (२) मगर खाम/पाङ र (३) मगर ढुट गरी तीन भाषाको अस्तित्व छ । मगर भाषाहरुको उत्पत्ती र प्रयोग हिँजो एकै थियो भनेर आज पनि धेरै शब्दहरु हुबहु मिल्ने गरी पाईनुले भन्न सकिन्छ ।

मगर मातृभाषामा संस्मरणात्मक निबन्ध संग्रह निकाल्ने सौँच भएर हामीले धेरै मगर समाजका अग्रुवा र विद्वानहरुलाई आग्रह गरेका थियौं । तर सोचे जस्तो संस्मरणात्मक निबन्धहरु हामीकहाँ आईपुगेनन् । थोरै मात्र निबन्ध आएकोले हामीले अहिले मगर ढुटमा “आरमिटजेस मिरिक गोम्होक” शिर्षक दिएर पुस्तक अनलाईन प्रकाशन गरेका छौं । आउँदा दिनहरुमा हामीले यो क्रमलाई अझ बढाएर लैजाने छौं, मगर भाषाको साहित्यको विकास गर्न । बाँकी अरु मगर मातृभाषामा पनि हामीले निबन्ध संग्रहहरु निकाल्न प्रयाश गर्ने छौं । मगर सर्जक तथा अग्रजहरुलाई यस्ता खालका निबन्धहरु लेख्नलाई भकभककाई रहने छौं, मगर साहित्यको विकासका खातिर ।

मगर भाषाको साहित्य विकासका लागि आफ्नो अमृत्य लेखहरु हामीलाई उपलब्ध गराईदिनु भएकोमा लेखक ज्युहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ र आउँदा दिनमा अरु बढी लेखहरु लेख्नु र प्रकाशन गर्नुहुनेछ भन्ने आशा पनि गर्दछौं । यस प्रकाशनमा भएका कमीकमजोरी औल्याईदिएर हाम्रो गन्तव्य मार्गलाई उज्याले थपिदिनुहुनेछ भन्ने आशा पनि गर्दछौं ।

कर्ण बहादुर बुढामगर
अध्यक्ष

नेपाल मगर लेखक संघ, केन्द्रिय समिति

सम्पादकीय

मगर हुट मगरकुड ऐटिहासिक पहिचान बुच मगरकुड सम्पटी आले । मगरकोई लहो इटिहास पाके, लहो वारेआड पाके, मगरकुड वारेआड वारुत्के परिसा याबा अह्ययन जाटुके परिसा ह्याड मगर हुट मावारुत्म सहि कुरा माराहाले । मगर हुट सोम किसिमओ ले (क) मगर काईके (ख) मगर खाम/पाड (ग) मगर हुट । इस सोमान मगर कुरा काट-आस्काटआड ढलिड सब्द, लवजको खाटुच डुप्ले । अर्घाखाँची, गुल्मी, बाग्लुङ, म्याग्दी जिल्ला हटा किमफेन पाल्पालाकओ मगरकोके खायाकओ सरकार हटा सामान्तकोई हुट डाक्के मायहानीखिड सजाय जाटुच कारनए रोल्पाओ सम्पर्क पाल्पाकठा म्हानाड मगर कुरा भाके टाक्च आले । जे डेहा ड इसे सोम हुटए मगरकुड ऐटिहासिकटा बुम ले । मगर छेट्रओ वन, भा, डी (जंगल, जमिन, जल) ओ आरमिन (/म्यारमिन) को मगर कुराड ले । आलके ट होसे ऐटिहासिक आर मिनको ढलिड खेप हुटुचै लोहोचै जाटुमलेको इलाडओ वडा भरमीकोई ।

हुटओ विकास छान्के, इस केस्के इचेउ साहित्य ड करहाडुके परिस्ले, राडुके परि स्ले । स्वाह्या हटा भरमीकुड गिन छुके हेक्च, पारिहस्नाड डि लख ह्वाच हटा सर ल साहित्य किटावको कानकोई रिक्के हेका डेआ कान साहित्यकारको ड सफल आछाने । कानुड समाजआड लेच रोस, रेवस, छ्याप, चलन, परठा हटा दर्सन, मनोविग्यानको काडुको रिक्च भरमीकोई गराडुके हेका, विस्लेन जाटुके हेका, टोडुहाडुके हेका डेहा कानुड साहित्य हटा हुटके ढलिड ठेमाड सोटुके आहेके । कानकोई लहाके डेनाड ड भरमी (जनटा)कोके रिक्के आपरिसे ।

मगर हुट साहित्यआड मिरिक (निबन्ध)को ढलिड अडिजा ले । अभ इन्च आर मिटजेस (संस्मरणात्मक) मिरिकको ट ढलिड अडिजा ले । मगर हुटआड आरमिटजेस मिरिकको मारिक्चिस्च विसय आले । मिरिक साहित्यआड काट इट्टा गिरिडुके गिन लइस्म ढलिड मगर अग्रजको हटा विडवानकोके लहो जीवाकआड आरमिटुके जेस्च घटनाको रिक्म याहाके बिन्टी जाटुम लेआ । कानकोई २५ जना ढलिड मगर समाजए मनिटा याहाच, हटा मगर समाजके उपटी (काजुस) जाटुच क-करहाडुच भरमी हटा होरुच मगरकोके बिन्टी याहाठाड जम्मा ६ वटा आरमिटजेस मिरिक राहामले । इस सुरुवाट आले । कारोम-कारोम कान अघेर ह्वाचै ले, होट छान्नाड राहाच याकआड ढलीड मिरिकको गोरुम्के आहेके डेच आसा जाटुमलेनिड ।

इलाड रिहिच आरमिटजेस मिरिकको रिक्चकुड ल-लहो छेट्रओ आरमिटुमा आले । होसकोई मेक्कुड हुक (विचार) डामलेको । रिक्चकुड स्वटन्टरटाके कानकोई मनिटा डाम ले । होट छान्नाड इलाडओ रिक्को रिक्चकुड विचार आले । आरमिटुके जेस्च मिरिकके काट सब्द खास्के नारायण तारुड (बैरागी नातामगर) र डा का-घन्टा फोनाड गफ जाटा, जनावन जाटा हटा कानकोई “आरमिटजेस” खासा, लफाकोके कुट लईस्ले, सुभाब याहाले डेच आसा जाटुले ।

जिलौ ।

सम्पादक

बिषय सुची

शिर्षक

पेज नं.

१. सिर्राके मोटर साईकललिड खोरोक्नाड	१
२. सिमारेखा फिलीम खास्व बखटाड	६
३. निजामटी सेवा, आरक्षण ड कानुड चासो	१०
४. 'लङ्घन' ड 'पाते' खास्व काट आरमिटाक हटा नेपाली सिनेमा	१७
५. डिबराहाकेई जाट्म राहाच कज्जुस : नाम घौंसऊ मह चैनउ हेसे याक	२७
६. रीम बहादुर दाजैकोई स्कूल डास्काड.....	३३

सिर्राके मोटर साईकललिङ खोरोक्नाड

✍ लोक बहादुर थापामगर

ठ्याक्कै सेन आले डेच च डै डाम्याकाड । होन्च न २०५४/५५ ल्हेसलाक लख सेलाड कायाक डा इमाड ज डालेआड । नाम्सीन केल्लम भ्याट्म लेया । भर्मीकोई अर्नी ज्याच बेला आउला । होस्नीड काट प्रटीक डेच लाफा डाकठा डुप्के टाराहा । न्नीस पट्टी गलाम लेआ ईमाड । अघेर पट्टी लेच गलामिड डुप्के राहच पाहुनाको पहिसोला । प्रटीक लाफा ड अघेर पट्टी लेच जालीओ गलाम फोम ईम भिट्टरी पहिसा । मुच कोठाड राहम होसको मुचपार डा ड होलाड ज राहम हुट खाटाक्कीसा । माओलामी लाफाकोआड भोरच छ्याप माछान्ले । बडाको मार्च जडिन्च सिर्रा अट्ले हुट खाटाक्चपार मनिटा छान्ना ।

डा कलेजाड पढिसाक्चपार मानिटा छान्ना । सुए ड माओलामी मालोकोला । आर्चीच लाफाको डाके डुप्के सजिलो सेओला । होट छान्म ठरी ठरी माओलामी सिर्राको डाकठा डुप्के राहम ज मुओला । सेन कुसे राहोला सेन कुसे रहोला । डा मुच ईम च लाफाकोके डुपाक्च ईम लेआ । कुलाक आन्नाड पाहिक परिस्च बाटी माओलामीको कापाली डौ इमाड डास्च खबर याबा ठुरी डै आर्चीम मुच आस्काट माओलामी लाफौ डेराड टाहाक्म योहोला ।

माओलामी पार्टीए बन्दुक बुम पुन्के स्वेउच बेला डेनाड अघेर डै काट मोटरसाईकल लोम लेआ । होचेउ आरमिन हिरोहोन्डा आले ग्याच चिहाकओ हिरोहोन्डा सि.डी. डै ढलीड डाकेटाड । सिडी ड ढलीड माज्याच सिडी फारु छान्च । काट न्नीस लाफाकोइ काल्म टुपरै पार्टीओ काम जाट्जीसोला । काट न्नीस लाफाकोई डेओला “नाकोइ इसे कोटरसाईकल च

नाकुड माहाले । पार्टीओ टी छाना । पार्टीओ काम कुडीक हुम्पले हुम्पले ।” आलके ड पार्टीओ क-कड़ाच सिराकोके मोटरसाईकलाड सेन इलाकिड आलाक टाहाकम ले सेन आलाकिड इलाक राकम ले । इडिन्च इडिन्च छान्च ज राहा । होसे मोटरसाईकल ढलीड ल्हेस केसा ।

डाके डुफ्के राहाच लाफा प्रटीके डाके डेया, “आप्परीन नाको ड डा आन्के ले । मोटरसाईकल लाम आन्के । काट लाफाके लाम राहके आले ।” प्रटीक पार्टीओ सि.सि.सम. भर्मी डै माछान्ने डेच माराहा । होसकोई डेआ, “नाको इमाड ज मुम मुनी । डा नाकुड इमाड राहालाड । हटै कान न्नीस आनुडे ।”

डै डालेटाड, “आन्के च आले । डौ मोटरसाईकलओ चक्का होएम ले । कापाली स्वास्के बाहा । चक्का होर्ल्याड होर्ल्याड छान्म ले टार इक्के परिस्मले ।”

प्रटीक याबा हरिभक्त कँडेलए लेटा, “कान आनीड आलाक ज आस्वासे ।”

डाकठा इमाड राहम इडिक दुक छान्चपार होसको लेसा । डा ड डाल्लौ कामाड डालगडीसाड । कानुड सल्लाहा छान्च लेख ज होसनिड डै होसकोक खुब वाड्म (/ रुड्म) डामुआड । राहाले डेले माराहाले । आरहे डेलाड माराहाले । वाड्चौ वाड्च छाप्ता । ढलिड बेर वाड्चिसा ।

कान आन्के डेच होसनिड कुलाड आन्के ? हिके आन्के ? सुके डुफ्के आन्के ? हिड ज ठाहा मालेआ । हिके डेहाड लिसाड पुन्च केस्म ज लेआ । पट्ट गुप्टी दुक डेके माछानोला । होसै डै ड वार्म लेआ । होट छान्म डै ड मागिना । नाटी कुटी गिन्के ज माछानोला ।

डै इमाड वाड्नाड वाड्नाड नबीलाक लेख राहा होसको प्रटीक । होन्च ज सिप छुट्टी छान्म जजाको इमाड लेस्च बेलाड कान पोखरा इड ह्वाचिसा । डै मोटरसाईकल डाकेटाड । होसको लाफा नूनलाक मुम नाम्मु चेम लाम लाम हुइकडिस्चीसा । मोटरसाईकल केट्च डाल्ल्हाकाट छाना । कुलाक ड पालो डिन्च दुक माराहा । डाँडा डाँडा खेल्सा छान्म वाड्ग्या टिड्ग्या लेआ लाम । छर्ह्याच घुम्टीआड आलाकिड गाडी राहच माडाडोला । होट छान्म लहो साइड पट्टीइड लाम जिम्म केट्म आन्चीसा । सेन डेन्नाम, सेन लिट्टीम, सेन फेन्नाम, सेन छर्ह्याच लाम घोम कान अबेला बटौली राहाचिसा । कान बटौली टाकराहानाड आढा नबी छान्म भ्याम लेउसा । काट होटलाड कोठा लाचिसा । मोटरसाईकल डाम छे च्याचिसा । ढलीड घन्टा मोटरसाईकल केट्च डा ढलीड म्हुड्लेसा ।

बटौली कानुड जिजु बाजीको उहीले उहीले छा सिडी लाके आन्च बजार आले । पहिले टिनाड पार्लाकके बटौली डेओला । वार्लाकके

स्वस्यौली डेओला । डेहाड ड छिनीड पिहीन च स्वस्यौली डेच भर्मीकोई मावारले । बटौली डेचपार वारलाक पारलाक काट ज मन्डिले । उहिले लेख बटौली माडेम छिनिड “बुटवल” डेम वारले ।

पिहिनलख गोरक छाना । होसनिड पसल पट्ट बन्द छानोले । हिके डेहाड होसनीड छुट्टी छाना । सनीयाक पट्ट पसल बन्द छानोले । मोटर साईकलओ रिड होएच स्वास्के डेम कुडिक गल्ली चाहार्डीनाड ड माडुपा । पट्ट छुट्टी मन्डीओलेसा । होसनीड याक भरी होसे होटलाड ज मुचिसा । मोटरसाईकल स्वास्के माडिन्नाड डाके ढलिड पिर लेआ । हि जाट्के मौका इन्च न छाना ।

होसनीड नमसिन भरी बटौली मुम नबीलाक छुम्चपार ल्हेस्के डेच लेआ । सु ल्हेस्के आले डेच अफै डाके ठाहा मालेआ । माडोस्म लेआ । काट घन्टा न्हीस घन्टा जाट्म वाङ्नाड वाङ्नाड नबी छाना । आलाकिड इलाकिड डुफ्के साँड पुलके डाम लेउसा । पुल ड टोलाड लेच मार्च पुल आले पुलाड वारलाक पारलाक इम माछान्ले । होलाड भर्मी डुफ्के सजिलो छान्ने । भर्मी मोटरसाईकलाड काल्हाक्के भालाक्के सजिलो छान्ने । सुए ड चिन्डीके माखाट्ले । नबीलाक भ्रमक्कै नाम्मरा । होट छान्म कान भोको भोको छो सो ज्याम पुलाड आन्म मुचिसा ।

पुलाड मुच कान लहो फोको भर्मी माचिन्डीओला । भर्मीकोई इलाक आलाक जाट्म पुलाड ह्वामले । डेहाड ड सु के ड माचिन्डीले मेनो मेनो सुराड मेनो मेनो कामाड भर्मीको पुल चेस्ले । कान पुलाड मुम मुआ । सुके हि ठाहा सु हिके राहाच । हिके मुच । सुके ड चासो मालेआ । वारके खाँचो ड मालेआ । पुलाड फलाम घोम टोड्म मुनाड भर्मी राहाच डाङ्ले । होसे च आले कि डेया माहाले । आस्काट राहाले होसे आउला डेआ, होसे ड माहाले । इट जाट्म मुनाड मुनाड आखिरीआड सोमटार भर्मीको राहा । अब च भर्मी ह्वाके ड पाटुलो छान्म भ्याट्म लेआ । काने डुफ्के पाच माओलामी लाफाको होसे सोम ज लेसा । होसे सोमाड काट लेसा डा. बाबुराम भट्टराई । लाम लाम भर्मीको चेचेस ह्वानाड ह्वाना होसे पुल डास्के परिस्च लेआ । हिके डेहाड भर्मी माह्वाम सुनसान छान्नाड माओलामी लाफाको गल्लीआड खेउके सेहम माछानोला । खटरा छानोला । होट छान्म चाँडै न काने पुल डास्के पाचिसा । होलाड न्नीस मोटरसाईकल टाराहा । होटिड डै केट्च मोटरसाईकलाड लालडोज याबा डा. बाबुराम भट्टराई मुके छाना । बाँकी न्हीस मोटरसाईकलाड बुली जना ह्वाचिसा । काट मोटरसाईकल अघेर अघेर काट मोटरसाईकल डौ न्हुन न्हुन छान्म कान पहाड काल्चीसा ।

होसे बेलाओं याम ढलीड जुम्व ज मालेआ । ढलीड उम्व ज मालेआ । ठिक्कै मनुड याम । टिनाउ खोलौ जाप्व नाम्सु मेल्लचै डेमलाक काल्हा । भुरु रु सोम मोटरसाईकल खेरूम न लेआ । बेला बेलाड बस राहोला । टडक गाडी राहोला । होसकोके लामाड डारुचै कान ल्हेस्म लेआ । जडिक बेला केल्लचै आना आडिक न बस गाडीको पाटुलो छान्म ज लेआ । महिना फागुन आउला । सर्घाड टह टह ग्याँहोट खान्म लेआ । ग्याँहोटाड वार्लाक पारखा पार्लाक डाँडा डाड्म लेआ । लाम टकिड लाम म्हाकिड बन बुटाको डाड्चीसोला । बनाड लेच ग्वाको ड मिक राहाम आउला । पट्टलाक चकमन्नै ले । भर्मीको कामे म्हुड्म भुस छान्म मिस्म आउला ।

बुल लख छरह्याच लाम घुरु रु मोटरसाईकलाड बुली घन्टाटार खेरुचपार गाडी माडुपा । पट्ट लाम कानुड रिजाप लख छाना । कान कुलाक सेहेच लाम चेस्म ज लेआ । कुलाक मासेहेच लाम लेआ । खाल्टाखुल्टी लेआ । मोटरसाईकलो बट्टीए लामा टानाकम लेआ । आढा नवी केल्म भ्याट्म आउला । चेक ढलीड खाल्टा लेच लाम डुपा । ग्याहोट खान्म लेआ । लाम म्हाकिड लाम टकिड खयरओ बुटाको डाडोला । खाल्टा जोगडिम चेसाक्के पाच च मोटर साईकल घरी इलाक घरी आलाक छाना । डौ हुटाड मामुआ । मोटरसाईकल लामाड फुटा । डा कापट्टी पछारडीसा । क.डा. बाबुराम भट्टराई आस्काट पट्टी पच्छारडीसा । अघेर न्हुनलाक राहाच लाफाकोई मोटरसाईकल बाट्म क. डा. भट्टराईके सोटा । डा डाल्लहा सोआ । डौ पाखुर ढलीड ठोसा लामाड बेसरी खोर्यास्लेसा । अरु कुलाक ड म्हाँ मालेआ । डा. बाबुराम भट्टराईओ काट हुट ढलिड ठोस्लेसा । होसकोई हुटे बढीन पिट्के हटै बिल्ल्के माहेक्च छान्तेसा । इडिक छान्चपार मोटर साईकलाड होसकोके काम कान अघेरलाक ह्वाचिसा । डै केट्च मोटरसाईकल डाल्लहै ज केटा ।

नवीभर इट जाट्म मोटरसाईकलाड ह्वानाड गोरकलख पोखरा डेनाड चेक इलाक काट लाड्घा टाकराहाचिसा । मोटर लामिड लाड्घालाक आन्म कालाप लाफाको डुपनाड माडुपनाड फर्याड्ङ ट्याड्हाँ । पिहिनलख पोखर आन्म क. डा. बाबुराम भट्टराईओ हुटो एक्सरे जाट्के टठा खास्चिसा । डाक्टर ड जसे डेआ आसकेकठा टनाक्के माछान्च । माओलामी रोच डाक्टर चहिसा । ढलीड गुप्टी टरिकै डुपाकम उसाहा जाटाक्चीसा । एक्सरे जाट्नाड च होसकुड हुटओ मिरहुस भाट्के पाच लेउलेसा । होटबाटी हुटाड प्लास्टर जाट्म उसाहा जाटाक्चिसा । होटीड अरु लाफाकुड जिम्माड आना होसकोके डाके हटै टाहाके । होटिड हौंडा डै क. डा. बाबुराम भट्टराईके लाम ह्वास्के मौका माडुपिसा । होसे डेनाड अघेर डेहाड काफेरी पोखराईड स्याड्जा टाहाक्च लेआ । सिर्राको बस गाडीआड

ह्वाके डेनाड मोटरसाईकलाड सुए ड माचिन्डीओला । होसे टकिड चिक्च हेलमेट पुहाकनाड सुए चिन्डीके । आर्चीम ह्वाच बेलाड कायाक क. डा. बाबुराम भट्टराई कानुड इमाड राहा । होसनीड ज क. हिसीला यमी ड राहा । न्हिसान्चै कानबी कानुड इमाड होसकोके मिसाक्के डुण्चिसा ।

डौ पार्टीके डुस्च काम इडिन्च छानोला । नेपाल मगर गुमस्टा कास्की जिल्लौ पार्टी सचिव, जनजाति पट्टीऔ जिम्मा लेआ । इट जाट्म लिसाड सेहच सासन राक्के डै डुस्के जोहो डाजाटाड । पार्टीआड ड काम जाट्के खुल्ला गुमस्टापट्टी ड काम जाट्के, हटै पढिसाक्के ड जाट्म पट्ट ल्हेस केला । डाके ठई ठई लगडीसा । कारन डै मोटर साईकल स्वास्म केट्के डिन्ह्याड क.डा. भट्टराईके माखोरोकोला । होसकोके खोरोकनाड डाके काट सन्टोक माछान्मले । ढन्न होलाड कर्हाड्च खटी माछाना । इलाड ज सन्टोक मन्डीके परिस्ले । जीवाकआड सेन ड माम्ह्याक्च इसे डौ आर्मिट्च आले ।

पार्टीआड काजुस जाट्नाड इसे कर्हाड्च काम आसे मार्च काम डेच माछान्ले । होस बेलाड पट्ट डेनाड कर्हाड्च च डाके कर्हाड्च सिर्राकोई डिहिम पट्ट्यार मन्डिम आले । होट छान्नाड कर्हाड्च सिर्राके मोटरसाईकलाड बुम ह्वानाड डाके ठई ठई माछाना । बरु भाग्यमानी डासेआड । हिके डेहाड पार्टीआड डौ जिम्मा च लेआ । जिवाकआड छान्च घटनाके आर्मिट्म इसे रिक् रिक्म भ्याट्नाड सम्म क. डा. बाबुराम भट्टराई नेपालऔ कर्हाड्च मन्त्री (प्रधानमन्त्री) छान्म भ्याट्मले ।

रिक्च मिटि २०६८/०५/१२

सिमारेखा फिलीम खास्व बखटाड

नरु थापा¹

डौ आहान गोम्होक “मान्छे बोल्छ – बोल्छ मान्छे” वि.सं. २०३७ ल्हेसआड बागलुड इड खेउम भ्याट्म लेआ । आहान गोम्होक आल्ह्याड ड होन्नाडओ पञ्चको टेम डाप्च छान्चए अञ्चलाढीस - “इस किटाब बेंड छान्के परिस्के आले” डेचै लेआ, टर माछाना । डा पोखरा लेआ । काटा सादु कठा डुपनाड ढलीड बेर भालाकुसारी छाना । ठाहा माले छिनिड होस जोगी इस संसारआड लेको कि म ! सायद मालेको । होसकोई डेकाड, - “नेपालओ गन्डक डार (/छेट्टर)आड मगरकुड २०० लिसको लेआ । काजना आरमुडी डेच राजाए सट्टरकुड काल्हाना (आक्रमण) बाट्टके चिक्च गन्डकीआड (होडिक बेला काली गन्डकीओ आरमीन मगर ढुटआड “चिगचोडी” लेआ) बाँढ छ्याक्म ढराप ठोहोम लेकाड । मुसलमान राजाए मगर लिसआड काल्हाना जाट्नाड मगर राजाए ढराप फोम याहा ड डीओ भलए सट्टरओ सैनिकको जोका, हाट जाट्म मगर राजाए सट्टर राजाके घोम ठुन्म डा ।”

डा होडीकबेला “सिमारेखा” ऐटिहासिक लोटाहान रिक्चै लेआ । ढलीड खाले किटाब भिट्टरी मगर इटिहाँस पाचै लेआ । जोगीओ आहान डेच पाके ठाला । काटैचोटी कस्मीरओ आरमीन केस्च इटिहाँसकार कल्हणए १२ औं भोडगआड रिक्च “राजतरङ्गिनी” किटाब हुटाड परिसा ।

---

¹ रिकाहारी (रिक्चभरमी) मगर नेपाली फिलिम “सिमारेखा” ओ आहान्या आलेको । होसकोई रिक्च लोटाहान/नामरिहीआड “सिमारेखा” खास्विस्च आले । रिकाहारीको ढलिड ल्हेस नेपाल पुलिस सेवाआड अधिकृत छान्म लिसके सेवा ड जाट्च आलेको । होसकोई मगरकुड वारेआड साहित्य रिक्नीखिड हटा “किराँत मगर इतिहास” ढिन्च इतिहास रिक्म मगर समाजके डुस्म लेको ।

इतिहासकार कल्हण कस्मीरओं राजा जयापिडओ राजसभाओ विड्ड्वान सभासड लेच कारनए, होसकोई रिक्च घटना सटय ठहरिस्ले । इसके कुचै ड भुट ठहरइट्के माहेक्ले । “वि.सं. ८३५ हुंडा ८६९ सम्म कस्मीरओ राजा जयापिडए नेपालओ किमपफेन लाकीड सढा काल्हाना जाट्म मा-मारच लिसको जुट्चै छिनिडओ पर्वट टाकराहानाड होन्नाडओ होस लिसओ मगर राजा अरिमुडीए चिक्च गन्डकीआड ठोहोच ढराप फोम याहाच बाटए राजा जयापिडओ ढलीड सेनाको होस नडीए जोक्म याहाचए राजा अरिमुडिईड घोम ठुन्चीस्च खास्म लेकाड ।” छिनीड ड बागलुड पर्वटओ साँढआड कालीगन्डकी (चिक्चाडी) ह्वाचई ले । पर्वटलाकओ किनारलाकओ फाँटके अरिमुडि-अरिमुडि डेनाड डेनाड “अर्मादी” डेके ठाल्चीस्म ले ।

इस घटनाके डै सिमारेखा लोटाहानआड जोड याहाम समावेस जाट्म लेआ । टर चलचिट् टर खास्नाड इतिहास मागुक्म, माछरयाक्म इतिहासआड जे छान्च लेआ, होस घटनाको चलचिट् टराड खिच्छीम लेआ । मगर इतिहासके अघेर डाम (प्राथमिकता) याहाच हटा होसवेला शाह राजाकुड आढासासन केस्म लेचए, इस किटाव ढरी छिक्के माडिन्के बिरीस लेआ । होडीक छान्नाड ड इस किटावओ सोम छ्याल खेउम भ्या, अफ पढिस्चकुड रो हटा वजाराड डिहिचिस्चए जाट्नाड बुली छ्याल छिक्के परिस्च बाढ्यटा डाङ्चीस्म ले ।

“सिमारेखा” लोटाहान ड फिलीमआड छिक्ठाड, खेह्वाक्नाड डाके राहाच परिस्च ढलिड बाढा, बिहाककुड वारेआड डाके रिक्के रेन्फा भयाकोई डेच ढलिड खेप डेचए ईस हरफको डै रिक्चै ले । सिमारेखाइड मगर इतिहासओ फिलिम दलबहादुर बुढाथोकी, ज्योती गुरुड, देउमाया पुन र लिल बहादुर पुनकोई खास्के निढो जाट्टास कुडीक सिराको, पट्कार हटा नेपाल सरकारओ अफिसरकोई फिलिम खास्के अघेर राजडरवारओ स्वीकिर्टी लाके परिस्च सल्लाहा याहा । टर, फिलिम खास्के स्वीकिर्टी याहाच निकायए आहानको डोस्म आपट्टी माजाट्म स्वीकिर्टी याहाटास फिलिम खास्के ठाल्चीसा । बिसेस खालओ आहान लेचए नायक, नायीका र अरु कलाकारको पाके रऊरा किशोर राना, खेह्वाक्च भर्मी दलबहादुर बुढाथोकी हटा डै ढलीड हन्डर ज्याके परीसा । बाँगा खेप सम्म उट्कीरिस्ट रऊरा डेम लिसरा पुरस्कार डिन्च किशोरा राना ढलीड संवेडनसील, योग्य, चोड्च, काजुस्या हटा रऊरा जाट्के पोख्ट भर्मी आलेको । होसकोई खास्च फिलिमकोई जुबिली मन्डीम भ्यामले, ढलिड चर्चाड राहाच ड खास्म लेको । १९ फिलिमको आड सीमारेखा, करोडपति, बन्धकि, मित

मंगले र भोजपुरी फिल्म “कव होई मिलनवा हमार” ढलिङ सफल फिल्मको आले ।

फिलिम सीमारेखाके संचार माध्यमकुड चर्चाए जाट्नाड सिनेमा जगटआड टहल्का मच्चईटा । छिनिडसम्म नेपाली साहित्य हटा ऐतिहासिक विसय लाम नेपाली विल्हच बढेन जडउरीको लाम फिलिम माखास्म लेआ । फिलिम चलचित्र मज्जुम सफल छान्टास फिलीमओ डार (क्षेत्र)आड साहित्य हटा इटिहाँसओ विसयआड फिलीम खास्के ठाल्व आले । होटन फिलीमआड रोस्च गर्राकोई गुनीयाँ, चोला, फुली, बुलाँकी, कछ्छाड, भोटो आडी पुरखाकुड रोस बढेन ड गहनाको विल्हच, पुहुच डाइटास, होचेउ ढुट पाहाम मगर गुईयाए लहो जडउरी (भेषभुषा) केटके ठाल्टास, जम्मा नेपाली जाट जाटीकोई ल-लहो पुरखाकुड भेषभुसाको विल्हके, केटके ठाल्व आले । इस फिलिमए नेपाली गुईया (समाज)आड लहो संस्कीरटी (रोस)ओ क्रान्टिकारी रन्छीसाका । होस बाटई इस फिलिम “मीलको पत्थर” छान्व आले ।

छिपिहीनओ गाड हटा निर्मान मन्टरी माओलामी सीरा माननीय बर्षमान पुनए डाके डेमलेकाड, - “सीमारेखा फिलीम टनाक्च बखटाड माओलामी जनटाकुड मिपुन्ह चरम उट्सर्गआड लेआ । माओलामी सिरा हटा कार्यकर्टाको सिमारेखाओ मिपुन्ह (युद्ध) टेकनिकको, शाह बंसिय राज्य जाटीकुड राज्य लहो हुटाड लाके जाट्च सडयन्टरको डोस्के लेआ । फिलीम हलआड डोस्के आन्नाड ज्यान आन्च खटरा लेढ्याड ड ज्यान मीहुटाड लाम लहो भेष बडल्डीम सिमारेखा फिलीम डोस्के आन्च कालेआस् । फिलीमओ आहानए कानकोके अभ् जनटाकुड मीपुन्ह आड ह्वाके उट्पेरीट जाता ।”

सिमारेखाओ चर्चा राजाकुड डरवारआड ड टाक्लेसा । होन्नाड ओ राजा विरेन्द्रए फिलीम खास्च ड रौराकोके डरवारआड ढुप्के गिन (मनसाय) डालेसा । राजाए कुलाक ड आन्के वा हिड डोस्के पाढ्याड अघेर (सर्वप्रथम) डरवारीया पडाढीकारीकोई जाँभबुभ जाट्म “ओ के” छान्टास काजुस छान्व चलन लेआ । डरवारीया पडाढीकारीकोई सिमारेखा फिलीम डोस्टास शाह राजाकोके खलनायक र मगर राजाके नायक खास्च पर्टीबेडन याहालेस्काड । राजाए सामुहिक रुपआड फिलिम डोस्के माजाक्लेस्काड । होस बेला सम्म फिलीम बेन्ड जाट्के चर्चा केस्के ठाला । फिलीम खास्चको (प्रोडुसरकुड) पैसा खोलई जोका डेम हल्ला फईलईसा । रीक्चकुड जागीर ड जोक्के पाच चर्चा केसा । टर डरवारए होट माजाटा, जुन चर्चाआड लेआ । राजा विरेन्द्र उडार गीनओ लेकाड । उल्टो, युवराज

दिपेन्द्र ए मेनो लफाकठा बालाजुआड सिमारेखा फिलीम डोस्टास कान दुक्क छाना । राजा बिरेन्द्र ए अर्हईट्म सिमारेखा फिलीमओ रील डरबार भिट्टी आल्म डोस्टास ईचै भन चर्चा डिन्हा हटा टनाक्कीसा । फिलीम ठलीड ज चर्चाड छाना । तर जुन ठगानआड ईस फिलीम सुटीड छान्म लेआ, होसई ठगान लमजुडओ फिलीम हलआड चे-चेस अराजकटट्वकोई १५ याक न्हन केस्के मायाहा । साम्परडायिक लोका । सायड, होस साम्परडायिक टट्वके ठाहा मालेआ, हलिउड, बलिउड आड ड ठलीड फिलीम समुडायओ बिसयके लाम नै फिलीम खास्वीस्च छान्ने, जस्टै, - “मगुले आजम, अनारकलि, रानी रुपमति, माहाराजा प्रताप, टाईस बुल्ला, .. आड ” ।

सिमारेखाओ सफलता डिन्टास, डौ लोटाहान आतंकवादी, ख्याल-ख्यालैमा र रमिता इड “बन्धकी” फिलीम बन्डीसा । इस बुली वटै फिलीमकोआड डौ ल्हीडको ठरी लेआ । प्रोडुसर डाक्टर गुरुड ए डौ लोटाहान इड खास्च फिलीम (रमिता उपन्यास) “बन्धकी” ए बि.सं. २०६२ ओ राष्ट्रिय फिल्म महोत्सव आड ११ बिढाआड राष्ट्रिय पुरस्कार डिन्म डालेआड । ईलाड डै ठरी “सर्वोत्कृष्ट कथाकार” ओ राष्ट्रिय पुरस्कार डिन्म डालेआड । ठेमाड रिहीच फिलीमआड “आतंकवादी” फिलीमओ नायक शिव श्रेष्ठ ए जाटनाड असफल फिलीम ठहरीस्ले । नायक शिव श्रेष्ठ ए सुटिंड ठगनाड राहानाड करोडौं रुपीयाँ खर्च जाट्म याहाच ए फिल्म असफल छान्के आन्च आले ।

डा इन्नाड ड सकरीय लेन । फेरी ड सिमारेखा ढिन्च आहान लाम “लालमोहोर” आरमीन लेच फिलीमओ इमकाजुस छान्चै ले । फिलीम ए समाजआड क्रान्तीकारी, परिवर्तन राक्च छान्च ए लिस ड समाजके लाभ छान्च बिसय लाम फिलीम खासा डेआ सिमारेखा, बन्धकी ढिन्च सिल्भर जुबली, गोल्डन जुबली मनईट्टके हेक्च फिलीम खास्के हेक्के आईसा डेच साबिट छान्ने ।

अनुवाद : विष्णुकुमार सिंजाली

२०६८

निजामटी सेवा, आरक्षण ड कानुड चासो

✍ यस सिञ्जाली¹

डा मारच लेनाड, होर्निखिन कुसे लाम जिम्के आले, होसे डाके ठाहा मालेआ । मडड्योहो न डेके डेहाड कुचेई ज मापाहाकमन्या । हिके डेहाड डा काट हार घोयोचकुड इमाड फुन्म होरच मगरउ मिजई लो-लोस डाडके ह्योक्चो कुरा ड माल्या । कुट-कुट डई अघेर पढिस्मन नुहा, डउ इमाड न डाके इमान्डार छान्म काजुस्के पाहाकमन्या । डउ बोईके लासोला कि, पढाई नै मम्हाट्च/मासिक्च पुँजी आले । होट छान्म न डउवारी कानुड ईम आस्काट सिपाल ल्या । डउ बोए डेओला कि, होसकोई बेलाड पढिस्च डेहाड होसकुड जिवाक ढलिड स्वाद्दय छानोला । चे-चेस आखरको ज चिन्डिक्च कानुड बोईकठ कुन्च ड डिग्री माल्या । यिसे सकस ड हण्डरई जाट्म न कानके पढिस्के साँहै चोडगाका कानुड बोए । टै र पढिस्के होडिक डेच लख माल्या । ईन्च बेलाड ड कानके सेन ड लाहुर्या छान्के, पेलीस आन्के माहोका वरुटई पढिस्के न चोडगाका ।

---

¹ रिकाहारी (रिक्च भरपी) नेपाल सरकारओ अधिकृत आलेको । होसकुड नेपालओ निजामटी सेवा ढलीड अनुभव ले । मगरकोई राज्यसत्ता लाके ढलीड डेनाड ढलीड मगरको सरकारी जागिरआड पिल्के परिस्ले डेच मन्डिलेको । होसकोई ढलीड जसो पामरिक्च (अनुसन्धानात्मक) रिक्को रिक्लेको । रिकाहारी नेपाल मगर लेखक संघ, केन्द्रीय समिति, काठमाडौंओ सदस्य लेको ।

डई एस.एल.सी. केल्लेखिनहिने हिके आले छेना डाके लोक सेवा आयोगउ जागिरई टन्डिया । होटई मारच तह छान्मन निजामती सेवाड अघेर नुहूके लाम फोमन नुहा । लोक सेवा आयोगउ परिक्षा प्रणाली, होनाड छान्के पुन्मा अनि मेलिसाड न काजुस्म लहउ लिसकठ आस्काट भर्मिकोके डुस्के, ईसे पट्ट कुरई डाके भुलुक्मन डा । डाके सेन ड न लाहुर्या ल्हेस्म फौजाड जागिर जेके गिन माछाना । डउ ढलिड लाफा-मिफाको मेलिस-पेलिसउ फौजाड जागीर जेमन ले डेहाड कुसे-कुसे चो ईमाड ड ल्हेस्म भ्या । कानुड गुईयाँड लेच भर्मिकोई नीस खाले ज काजुस जिम्च डुप्ले । काट हार घोयोके, उकालो-ओराले जाटके हटई आसकाट चाँहि मेलिस-पेलिसउ फौजाड जागीर । ईस बाहिक आस्काट खन्नुड काजुस ड व्यापार अनि निजामति सेवाड हाक्च मगरको आडिक ज डुप्ले । अभै अधिकृत स्तराड च डाडके न सकस ले । हिल्लाड ड हुटउ छ्याडको न मावान्ने लख आडिसखाल ज लेच तथ्याङ्गई टनाक्ले ।

नेपालउ निजामती सेवा डनि पट्ट लिसउ सरकारई केट्च स्थायी सार्वजनीक सेवा लख न आले । लिस केट्के नितीको छान्ने, होसे नितीके न कानुनई पक्का जाटले । कानुनाड रिक्च लख लिसई रैथान्याके याहाके बाहाच सेवा-सुविस्ता ड चिजबिज पुडके तालमेल डेच न निजामती सेवा आले । राजनैतिक प्रणाली अनसार राजनैतिक मिगुरको फेरिस्मन मुले । मिगुरको फेरिस्थास ढलिड नितिको ड फेरिस्ले टै प्रशासनिक तालमेल डेहाड आटान मुम मुले । यिट छान्मन आउले मिगुरको रैथान्याई जाक्च लख परिवर्तन माछान्नाड प्रशासककोई माडुसा डेम दोष याहाले । यिजाट्म न प्रशासकको राजनैतिक मिगुरकोई ह्याले-कुटाले बाहाना खास्म काजुस्के टुले डेम ढिले । डेके न डेहाड राजनिती ड प्रशासन काट ह्याकउ निस पाखा आले । काट र मेल्लखाट ज छान्के माह्योक्ले ।

पट्ट भर्मिकुड गिनाड डिहिमा, पहर, भड्कोषको याम लख न फेरिस्मन मुले । गुईयाँड कुडिक उपटि छान्ने आडिक न कानुड डिहिमाको

ड पहरको ढलिङ छान्म नुहूच डाडले । अझ विज्ञान ड प्रविधि ए जाट्म न टिस्यानितु चिज डेनाड छिनिकउ चे सेहेम राहामने । होट छान्म बजार ड चिजविजउ मिराड बढ्दिस्म आन्मने । यिसे उपटीउ बडाक्को छान्म नुहूच घेरा अनसार लिसउ नितिको ड खास्च आन्के बाहाले । पट्ट नीतिको लिसाड मुच रैठान्याकुड गिन छुच छान्के बाहाले । बहुडलिय राजनैतिक प्रणालीआड दलकोई यिसै रैठान्याकुड न उपटिके टाडिम एजेन्डाको खास्ले । अनि बेला-बेलाड छान्व निर्वाचनाड ढलिङ डेनाड ढलिङ मत गोहोम सत्ताड टाहाके जुडकुट जाट्ले । सत्ताड टाहाम मेल्लाहाके सेहेचो डेओस डेम मिनाम-मिनाम नीतिको खास्ले अनि प्रशासनिक तालमेल होसे अनुसार केट्ले टा कि रैठान्याके डेच अनसार सेहेच आछानोस । यिट जाट्म डोस्नाड दलको निती खास्चको ड प्रशासनविदको नितीके जाटाक्म टानाक्के बाहास लख लास्ले टै र डेके न डेहाड, हि डाडले डेहाड राजनैतिक नाराके नितीयाड फेरिके क-कराडच प्रशासकको लास्ले । यिसे काजुसाड विषय-विशेषज्ञ(डाडच-वारच)को र मामोल्के माहाले । हिके डेहाड नाराको चुनावी बाहासउ रुपाड ज होडिनाडसम्म छान्ने कुडिनाड नीतिको माखास्ले । नितिको ड होडिनाड पुरा माछान्ने कुडिनाड काजुस्के तौर तरिकाको रैठान्याकोई सेहेम वारम काजुस माछान्ने । अझ डेईड रैठान्याकोई सुविस्ताको सेहेम माडुपठास निति खास्च-माखास्च अर्थ माछान्ने । यिजाट्म डोस्नाड निती खास्के लाकिड नितिके काजुस्म माटानाक्ठार प्रशासनिक तालमेलउ कढाडच हुट ले ।

नेपालउ निजामति सेवाउ ईतिहास(नुडसेट) ल्होटल्याड ड वि.सं. २०१३ आड निजामति सेवा ऐन खास्निखिन ज व्यवस्थित छानान्व आले । पंचायतकाल ड वि.सं. २०४६ ल्हेस हुँडई २०६३ ल्हेससम्म डनि दलिय संरचना कठ निजामती सेवाड खास जातीकुड न हुर्मट केस्च स्थिती डाडम न आरक्षण ड सकारात्मक विभेदउ मज्जरो डिहिमा सोच आले । यिदिन्च काट जातिउ हुर्मटै लिसउ समानुपातिक सामाजिक उपटिके न टुले । होट छान्म लिसउ पट्ट ठोगानाड छान्के बाहाले डेम न निसरा जनआन्दोलनाड आरामटजेस मिरिक गोम्होक/ १२

समावेशीउ नारा सिङ्च ल्या । होट जाट्मन होसे आन्दोलनाड यिसे लिसके धर्म निरपेक्षता, संघात्मकता, गणतन्त्रात्मक खास्के बाहाले डेया । अघेर हुँडई केन्द्रिकृत राज्य व्यवस्था ल्या । दुट ड विल्माड काटै खास्के डेम काट दुट ड काट जै विल्माके मन्डियाक्च ल्या । यिजाट्म न निजामती सेवाकठ सावैजनिक सेवाड डेम याहाच-कह्वाडच जातीको न ढलिङ ल्या । यिडिन्च छ्यापके फेरिके न बाहाले डेम निसरा जनआन्दोलनो बलाड समावेशीउ निती राका । यिसे निती अनसार न मास्टुको, आदिवासी जनजाती, मधेशी, दलित, न्हूनलाक छान्च भेग, अपाङगकोके कोटा डाच छाना । चाँहाघरी यिडिन्च तालमेलउ ह्यालेन विरोध माछान्च माहाले । अभ्रै ड ईनाड सुधारिके बाहाच ले । डेके न बाहानाड मास्टुकुड कोटाड आदिवासी जनजाती, दलित, मधेशी मास्टुकोके मोल्होक्के माह्योक्च लख लास्मने । आदीवासी जनजातिकोके भाक्च २८ प्रतिशत कोटाड पुन्के ५९ जातिकुड बिचाड, लिसो न तेसो कह्वाडच जनसंख्या लेच ड आदीवासी जनजातियाड अघेराड न लेच मगरकुड स्थिती कुटा लेटो डेम तथ्याङ्को डोस्नाड ह्यालेन रोट्के ज्योस्च डाडमने । हिम यिटा छाना ? ढलिङ गिन्माको सोमने । कि मगर रेन्भा-आरनामको पढिस्च न माले ? पढिस्च वेरोजगारको लेनाड डनि निजामति सेवालाक मेहेकुड मौका माक्वाट्च आले कि ? कि निजामति सेवालाक कुडिक ड वाराक्माको मालेम आले ? माहालेल्याड निजामती सेवाड मज्जरो सकसकठ पुन्म डुपच काजुस्नाड आडिकखाल ज हिल्च डुप्ले डेम आले कि ? कि पेलिसलाक सजिलै नुहूम काजुस्के डिन्म टि आले कि ? यिसे पट्ट गिन्माकोई कानुड मगरकोके टाडिम न ले । वि.सं. २०६३ ल्हेसाड खास्च अन्तरिम संविधानई धरी सार्वजनिक सेवाड समावेशीउ आधार 'आरक्षण' के स्पष्ट पारिमने । कु-कुलाक चे-चेस ज मगरकुड मिटाँहा बाहेक अरु माडाडले । मगर रेन्भा-आरनामको निजामती सेवाड माह्यापच न आले डेच न डाडके राहा । (यिसे रिक्नाड तथ्याङ्को टानाक्के माह्योकल्याड ड राहाच आस्काट बेलाड सग्लो जनजातीकुड स्थिती दुरुस्त डाले) । कुसे-कुचेई यिसे सेवाड चासो टानाक्मने, होसेकोई

मेहेकुड डाठुप्के ह्योक्च हुर्मट माल्हौंडाक्मने । समावेशीउ निति केस्च अघेर पट्ट ठोगानाड पुन्के न बाहाच छान्ठाड चे न ह्योक्च-वारचको ज आरसालोला डेहाड चाँहा च डाठुप्के याम न फेरिस्मने । चाँहा पट्ट डिहिच पद संख्याके १०० प्रतिशत मन्डिम ५५ प्रतिशत ठोगान पट्टकोके खुल्ला जाट्च ले डेहाड ४५ प्रतिशत सिट आरक्षणके भाक्मने । यिजाट्म भाक्च आरक्षित सिट संख्याके फेरी ड १०० प्रतिशत मन्डिम होस्के ड ३३ प्रतिशत मास्टोकोके, २८ प्रतिशत आदीवासी जनजातीकोके, २२ प्रतिशत मधेशीकोके, ९ प्रतिशत दलितकोके हटई अपाङ्गके ५ प्रतिशत अनि न्हूनलाक परिस्च भेगके ४ प्रतिशत भाक्ले । यिजाट्म डोस्नाड हि डाडले डेहाड १०० गोटा शाखा अधिकृत पद खुल्ला लाकिड पिडाक्के लेच बाहानाड लोक सेवा आयोगई विज्ञापन जाट्नाड ४५ गोटा पद जै कोटाकोके भाक्के जाट्ले । आबो ४५ गोटा पदके खिन भा लैडिनाड मास्टोकोके १५, आदीवासी जनजातीकोके १३ गोटा पद पस्के लेउसा । यिटा न मधेशीकोके १०, दलितकोके ४, अपाङ्गकोके २ गोटा अनि न्हूनलाक परिस्च भेगके १ जै भाकाड परिस्के लेउसा । आबो डेनि आडिवासी जनजातीकुड बगलाड लेच ५९ गोटा जनजातीकोके १३ गोटा पदकोके जै कन्हाडच डाबोरोड छान्ले । टै र लोकसेवा आयोगउ नतिजा डाहानाड रोट्के ज्योस्च नै डुप्ले । आरसाल्म डोस्नाड मगर रेन्का-आरनामकुड लोक सेवा आयोगई लाके जाँचाड आडिसखाल दरखास्त परिस्ले । ईडिक जै दरखास्ताड कुडिक मगर रेन्का-आरनामई होटा भाँटी सकसउ जाँच केल्हेक्ले टो ? होट छान्म हिल्लाड गोटा कम छान्चपार होसेकोई जाट्च से-सेहेच काजुसउ जस ड होडिक डेनाड आडिसखाल ज छान्के न बाहा ।

डेनाम न होडिक ढलिड रिक्म भ्याकि लिसउ नितिको खास्नाड निजामतीउ कन्हाडच प्रशासककुड भूमिका कूडिक महत्वपूर्ण छान्के लेउसा । लिसउ निति खास्नाड कुसे वर्ग ड जाती ढलिड छान्ले होनाड डेके न माबाहाम मेहेकुड स्वार्थ छान्ले न । राजनीतीयाड ठोगान लेनाड ड, राजनैतिक मिगुर आरामटजेस मिरिक गोम्होक/ १४

लहेस्नाड न नितीको खास्के दाहिने हुट लेके माट्योक्ले । हिके डेहाड पट्ट मिगुरको सभासद छान्के माट्योक्ले, पट्ट सभासदको मन्त्री छान्के माट्योक्ले । जंगी, प्रहरी अड्गुड मिचुटाड टाहाल्याड डनि लिसउ कुसे-कुसे चिज बाहेक नितीको खास्के होसेकुड भुमिका बरोबर माछानोले डेम वारके बाहामने । हिके डेहाड होसे अड्गुड काजुस ड जिम्मेवारी खास खन्नुड छान्ले । आस्काट हुक मिचुटउ प्रशासक छान्के शाखा अधिकृतलाकिड न पिढिके बाहाले । शाखा अधिकृताड न आडिक जै अनि बरोबर माछान्निखिन कानुड गुईयाँउ सहसचिव, सचिव पाके डेच बाग्मतीयाड डिस्या पाचलख छान्के ट्योक्ले । होट छान्म डा मगर रेन्फा-आरनामकोके हि ह्वोके जाक्ले डेहाड लाडघउ पट्टलाक कानुड बरोबर टालु लेके बाहाले । पट्ट तह-तप्काड, पट्ट वर्ग-व्यवसायाड, पट्ट खन्नुड काजुस ड ईलमाड कानुड गुईयाँउ पहर, गिन गिटके-गिटाक्के न बाहामने । बाज्यूकोई अघेर हुँडई जाट्म राहाच काजुसके न जिम्म आबोउ यामाड डाठुप्म जिवाके सजिलो माले । चार्ल्स डार्विनउ विकासवादउ सिद्धान्त ईनाड डेके जाका, “Struggle for Existence कठ Survival of the Fittest” चाँहाटुड समाजाड खाट्च उदाहरण आले । चाँहा डुप्च तलबउ अड्क डोस्नाड ज माहाले कि होसे पदउ जिम्मेवारी, लोयाट हटई मान-मनिटा कठ डुप्के आर्थिक-गैर आर्थिक सुविस्ताको, सामाजिक सुरक्षाके डेम डुप्के पेन्सन, पारिवारीक भत्ता, सन्ततीवृत्ति, बीमा, संचयकोष, वैदेशिक छात्रवृत्ति, तालिम, सेमिनार, वैठकाड भा लाके डिन्के अवसर अनि फाईदा, मेलिस भित्री डनि जजा-मिजाकोई डिन्के छात्रवृत्ति हटई साहाकखेप डिन्के तलब भत्ता, प्रोत्साहन भत्ता फाट्म यिसे पट्ट सुविस्ताकोके काचोट माहिलम न पेलिसाड काट श्रमिकई कम्डिच तलबके ज होडिनउ फाईदाके ज तौलडिम माछान्ने । होनाड डुप्के सुविस्ता डेच अघेर न लाखौं हिल्व म्यानपावर एजेन्सीके याहानिखिन मिनाम लिसाड नुहूम काट श्रमिकई डुप्चन आले । होनाड होचेई डुप्के तलब डेच मज्जरो काजुस्म डिन्के हिल्व ज आले । पाडा-ठोरलख काजुस्निखिन डिन्च आडिसखाल हिल्व आले । सामाजिक सुरक्षाउ

कुसे न जोहो माछान्ने सावधिक बीमा बाहिक न पेन्सन न कुसे न फाट्च सुविस्ता, अझै ईम-गाह्ना उभिन्ड्या डाम, ऋण जाट्म लाच हिल्चउ व्याजके जाट्च डाबोरोडउ मिराड ज आले होसे हिल्च । नम्याकाड जाट्च काजुस बरोबर । ईम-जाहानई बेग्लै मुके बाहाच पिडास अनि असुरक्षित काम, बेठेगान भविष्य, कुसे बेलाड न ल्हेस्के बाहाके खतरा स्थिती लेमई ले । पेलिसलाक काजुस्के ह्यापाक्च आस्काट ठोगान डेच ब्रिटिस आर्मी ड सिंगापुर पुलिस आले । डेहाड ड का ल्हेसाड ४००-५०० ज नुहूके डुप्च डेच भाग्य चिठ्ठालख छान्मने । होनाड डिन्के सुविस्ताको र काट कर्मचारीए टडिक जै न आले । होनाड कम्डिके सुविस्ता चाहाँटउ यामाड थोरै छान्मन नुहूच लास्मने । हिके डेहाड युरोप, अमेरिका, अष्ट्रेलियाड पढिस्के आन्के डेम पैडिचकोई ड ढलिड कम्डिच डिन्मने । होट छान्म पट्ट डेनाड कहाडच कुरा अघेरुड ढे-ढेनाम, स्वाद्य पढिस्के खर्च जाट्म सेहेम पढिस्ल्याड पेलिसलाक काजुस्के सेहेच अवसर डुप्के ह्योक्ले । सेहेम पढिस्चकोई कुलाक रा मेनुड मनिटा डुप्के ह्योक्ले । ईटा न काट ठोगान आले निजामती सेवा । मज्जरो डाठुप्के ह्योक्ल्याड मिचुटउ प्रशासक छान्के सुए ड टुके माह्योक्ले । हिके डेहाड आवो समावेशी नीटि काट सिद्धान्तउ रुपाड टोड भेट्मने । आडिसखाल ल्हेस यिसे व्यवस्था लेके न बाहाले मुले ड । यिट छान्म मगर रेन्फा-आरनामकोके खिन डउ हि जुहार ले डेहाड कानुड मिगुरकोई ढलिड अघेर हुँडई सत्ताधारीको कठ डाठुप्म राक्च समावेशीउ अवसरके ह्योकठर उपयोग जाटैई । गुणात्मक शिक्षा लईड ड डाठुप्के हिम्मट ल्होडाकईड अनि निजामती लख मनिटा बुच मिचुटउ प्रशासक छान्म लिसउ सेवाड पिडिईड । राहाच याकाड मनिटा बुच मिचुटउ प्रशासक छान्म लिसउ ड गुईयाँके सेहेटाक्के लहउ अकिल लैडिड अनि राहाच याककोके स्वाद्य खास्म मिनाम नेपाल खास्के कान मोलईड । जिलौ !!!

अनुवाद : हेमा आलेमगर

‘लडघन’ ड ‘पाते’ खास्व काट आरमिटाक हटा नेपाली सिनेमा

✍ युवराज मास्की रानामगर¹

१) विषयाड पिडिम

सिनेमा आमसंचारउ काट मज्जरो(सशक्त) माध्यम आले । कला विधाउ पट्ट डेनाड मिचुट विधा छान्म र सिनेमाउ प्रभाव आम समुहाड प्रभावशाली रुपाड ड भोको परिस्के छान्ठाड यिसे विधाउ सर्जक स्पष्ट, दक्ष ड जिम्मेवार छान्के बाहाच आवश्यकताके मामन्डिके माह्योक्ले । यिसे रिकाड ‘लडघन’ ड ‘पाते’ खास्नउ टुन्च संस्मरण ड नेपाली सिनेमाउ आडिसखाल टुन्च विवेचना जाटके जुडकुट जाट्मने । सिनेमा सस्तो मनोरञ्जनउ बाहास ज आले डेच मन्डिमा ड सौंच अर्भै र नेपालाड ज

---

¹ रिकाहारी मगर चलचित्रकर्मी संघ, मिचुट कमिटीओ मिवा आलेको । मगर हटा गुरुड फिलिमओ पहिला निर्देशक ड आलेको । होसकोई ढलीड किटावको ड रिक्मलेको । रिसर्च सम्बन्धी काजुस ड जाट्म मगरकोको डुस्मलेको ।

माहाले भिन्टाउ आस्काट ठोगानाड र डुप्ने । यिडिन्च बेलाड खास्चको कठै पट्ट सरोकारवालाको अभै हेट्म, चुस्त, जिम्मेवार छान्के बाहाच आवश्यकता ले ।

२) मगर दुटाड अघेरा चलचित्र 'लडघन' खास्नाड

कलाड डउ भुकाव मारनै हुँडाउ आले । लोक ल्हिँड, बाँसुरी, गिटार ड हार्मोनियमाड डउ आकर्षण ड लगाव मारच लेनाड हुँडउ आले । अभै र डा किबोर्ड आरमाट्के र संगीत रचना जाट्के जाट्ले । सिनेमा खास्के कलाडच पहर डेहाड २०४३ ल्हेसाड पि.एन. क्याम्पस पोखराड आई.ए. पढिस्ना हुँडई गिट्च आले । अंग्रेजी साहित्य विषयाड जर्ज बर्नाड शाड 'आर्म्स एण्ड द म्यान' नाटक भारतउ काट लेक्चररई ट्यालेन सेहेम परिसाकोला । गोरकउ कक्षाड कान पढिस्नाड सारवारी आलाक नेपाली सेनई गोली डाप्के अभ्यास जाटोला । गोलीउ सावटकठै कानुड विषय प्रसङ्ग चाक्म होसकोई 'आम्स एण्ड द म्यान' चे न मराडच तरिकई रेटाकई-रेटाकई परिसाकोला । डा होडिकबेला गोली-गठ्ठा, एक्सन, ईटा-ईटा न आरमिट्म सिनेमा खास्के माडनामाड ठाहाउला । गोरक क्याम्पस नुहूके, नमसिन बेथानी सिपाल परिसाक्के, नमबिकलाक तेक्वान्दो गोस्के रङ्गशाला नुहूके, लेच बेलाड हार्मोनियम ड किबोर्ड अभ्यास अनि पढिस्के जाट्म डउ याकको केल्हा । न डउ सिनेमा खास्चको कठ डुप्के-डाक्के न छाना न होसे विधा पाहाके अवसर ड ठोगान डुपा डाके ।

२०४६ ल्हेसाड डउ डाजेई सिपाल खोलिडठाड नुहूम परिसाक्के ड बुटवल क्याम्पसाड न वि.ए. पढिस्के डेम डा बुटवल नुहा । २०४६ ल्हेसउ जन आन्दोलन, पढिस्के-परिसाक्के, संगीत अभ्यास, कला चिन्तन, सामाजिक काजुसाड आस्काट सोम ल्हेस केल्हा । वि.ए. पढिस्नाड अंग्रेजी साहित्याड सेक्सपियरउ नाटक 'किंग लियर' ड ढलिड सेहेच लासोला । नेपालउ परिवेशाड डनि होडिन्च घटनाको छान्मन छान्ठाड होसे विषयाड डनि नेपाली सिनेमा खास्नाड सेहेच छान्ने लख लासोला टैर होनाड

भि.एच.एस. क्यामरा प्रविधिउ आडिसखाल वाराक्या, हिन्दी ड अंग्रेजी सिनेमा डोस्के बहिक सिनेमा सम्बन्धि ढलिङ वारके डेहाड माह्योका ।

२०४९ ल्हेसाड एम.ए. पढिस्के त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तीपुर राहानिखिन डई सिनेमा ड सिनेकर्मिको कठ खेरेप छान्के मौका डुपा । त्रिभुवन विश्वविद्यालयउ केन्द्रिय पुस्तकालय, ब्रिटिश काउन्सील लाईब्रेरी, अमेरिकन लाईब्रेरी, भारतीय दुतावासउ पुस्तकालयाड लेच कला ड सिनेमा सम्बन्धि पढ पुस्तकको फोटोकपी जाट्के ड पढिस्के काजुस जाता । २०५० ल्हेसाड डउ टुन्च नाटक 'मोई' प्रकाशन छाना । डा 'मोई' मन्चन जाट्के डेम कलाकारको, प्रायोजकको ड डुस्चको पाके ठाला । यिदीनाड राज थापा, सन्जोग लाफा, ईश्वर थापाको कठ भेट छाना । छलफल, डुप्के काजुस स्याम नुहूनाड आबोउ याम नाटक माहाले बरु सिनेमाउ आले डेच लासा । नाटक बरु न्हूनिङ मञ्चन आजाटई अघेर सिनेमा न खास्के डेच निठ्यान कठ कान चे अघेर टाहाके निधो जाता ।

आबो आहान पाके ठाला । कुसे ड प्रकाशित लोकप्रिय साहित्यिक रचना टाकिङ पटकथा रिक्के टि डेच छलफल छाना । टैर न्हूनिङ संजोग लाफाई रिक्के ठाल्व ल्होट्च आहानउ काट पाखा 'छ्याड' जेके छ्याप टाकिङ पटकथा रिक्के निठ्यान छाना । स्कृप्ट रिक्के जिम्मा डनि डा टाकिङ न टाहा । होस न्हूनिङ डा स्कृप्ट रिक्केलाक लासा । प्राविधिक लेखन छान्ठाड काजुस सकस ल्या । रिक्म नुहूनाड डई डुप्चभर रिक्का, सिनेमा खास्चको, साहित्य विभागउ लेक्चरर ड प्रोफेसरकोके डनि काट न काट हुक गिन्के, छलफल जाट्के माडासा । ढलिङ आडिक सल्लाहा, सुभाव डई होडिनउ त्रिभुवन विश्वविद्यालय अंग्रेजी विभाग किर्तीपुरउ वापाको एम.पि. लोहनी, अभि सुवेदी, रामेश्वर अधिकारी, सन्जीव उप्रती, सजग राणा, अरुण गुप्तोको कठ न ला । रङ्गमञ्चाड काजुस्चको, सिनेमा खास्चको कठ डुप्के, छलफल ड गोष्ठी च डई ह्योकठर माडासोला ।

किर्तीपुरउ डउ डेराड राज थापा, ईश्वर थापा, सन्जोग लाफा राहोला ड कान काम्हून स्कृप्टाड छलफल जाटोला । २०५० ल्हेसाड कान आरमितजेस मिरिक गोम्होक / १९

लोकेशन डोस्के डेम दमौली, तनहुँ नुहा । मगर संघो भु.पु. अध्यक्ष मानध्वज राना मगरउ ईमाड काट नमविक मुम छलफल जाता । होसकोई कानके तनहुँओ से-सेहेच लाडघउ बारेयाड डेया । पट्ट लाडघउ डहासाड केशवटार गाविसउ रुम्सी लाडघा कानई पाच लख लासा । डा होनई ल्हेस्म खिन रिक्के काजुसाड लासा । न्हूनिड कानई 'लडघन'उ सुटिङ्गके होसे लाडघा आरसाला ।

कानुड मुख्य चुनौतीउ पाखा लगानी ल्या । डेके न डेहाड कलाड लगानी जाट्के काजुस अनुत्पादक डेले । यिडिन्च सौँच अभै ड आडिन्च न ले । यिडिन्च सौँच पेलीसलाक ड आडिक न लेउसा डेच आलाकुड निर्देशकको डुप्प आसेकुड अनुभव सेना थाहा छाना । होस टाकिड मगर हुट, रोस-रेवस टाकिड खास्च सिनेमाके सुए लगानी जाट्के ? लगानी जाट्के कि डेम क्वाट्च लगानी कर्ताकोके प्रस्ताव डानिखिन डनि माछान्ने डेच सेनाखिन आस्काट संभावित लगानीकर्ता उद्यमी, समाजसेवी, धनकुटा निवासी धुम बहादुर पुलामी मगरके प्रस्ताव डाना होस्को निर्माता छान्के तयार छाना । मगर हुट, रोस-रेवसाड अघेर खेप खास्के पाच चलचित्राड होट जाट्म लगानी जाट्के पानाड होसकुड नाफा स्याटाके डेनाड ड योगदान छान्ने डेच सौँच सरैडिके ज्योस्च ल्या ।

होस न्हूनीड कलाकार आरसाल्के काजुस ठाला । राज थापा, ईश्वर थापा, लिला पुलामी, नरेन्द्र आलेको अनि तारा थापा, चन्द्रावती आले, पवित्रा घर्ती, मन्धरी आले, हिसराको कलाकारउ रुपाड आरसाला । राज थापा, ईश्वर थापा, नरेन्द्र आले बहिक अरु कलाकार अघेर खेप अभिनय जाट्के पानाड ड मेहेकुड मेहनत, ध्यान कठ काजुस्टाड होडिक कहाडच सकस माछाना । रुम्सी लाडघउ समाजसेवी गे बहादुर थापाई मेक्कुड ईमाड मुके याहाम अघेर चलचित्र खास्के कहाडच डुस याहा । लाडघालीकोई परिस्म राहाच घरियाड डुस्म, लाडघाड सेहेच वातावरण खास्म तिरीके माट्योक्च गुन लैडिमने । बिजुली बहिक नामसिन ट्याडनाड ज काट युम्याटिक क्यामरई सिमित स्रोत ड साधन कठ काजुस्म कान

दमौली भाला । दमौलीयाड काट हुरा ल्हिड छायाङ्कन जाट्म कान काठमाण्डौ ल्हेसा । दमौलीयाड राना मेडिकल हलउ राना डाजेको अनि ढलिड कानुड लहउकोई परिस्च बेलाड ढलिड डुसा ।

काठमाण्डौ राहाम काट कौरा ल्हिड छायाङ्कन जाट्म कान सम्पादन जाट्के मुआ । सम्पादन जाट्के जिम्मा कानई होडिनाड चर्चित भिडियो निर्माता रोशन प्रताप राना मगरके याहा । सम्पादन जाट्के चे बेर न लासा । मास्टर क्यासेट तयार छान्निखिन निवेदन कठ नेपाल टेलिभिजनके याहा । डेहाड ड प्रसारणके ढलिड आनाकानी छाना । नेपाल टेलिभिजनई काम्हून न माठानास्निखिन कानई आडिसखाल भि.एच.एस. क्यासेट खास्म खास जाट्म पेलीसाड मुच लहोकोके जुहार जाट्म लुम्हूका । डउ काट डाजे, होस्को होडिनाड ब्रुनाई मुओला । आडिसखाल क्यासेटको लुमुक्म सोच रकम विन्मकाम याहाच ल्या । होसे रकम न डई गौ बहादुर आले कठ निर्माता डि.वि. पुलामीके याहाम का । नेपाल टेलिभिजनई डेहाड ढलिड खेप जुहार जाट्निखिन ढलिड बेर न्हूनि प्रसारण जाट्च ल्या । न्हूनिड क्षेत्रिय प्रसारण कोहलपुरई ड प्रसारण जाट्मन्या ।

३. गुरुड ढुटाड अघेरा चलचित्र पातें खास्नाड

होस न्हूनिड रौंधि परिवारई ड गुरुड भाषा, रोस-रेवसाड चलचित्र खास्के योजना छाना । रौंधि परिवारकठ कानुड अघेर हुँडई सहकार्य ल्या । भाषा, छ्याप जिवाट्के ड स्याटाक्के डेम उमा गुरुड, प्रितम गुरुड, अनु गुरुड, महेश गुरुड, शेरजड गुरुडको ढयाट्म त्वामन्या । छलफल छान्मन लेया, निर्देशनउ जिम्मेवारी डाके याहाके निर्णय सेके डिन्नाड डागिन मराडके न बाहा टै र होस डेनाड डनि ढलिड रचनात्मक जिम्मेवारी कुट जाट्म टनाक्के डेचलाक डई तयारी, अध्ययन ड ध्यान याहाके ठाला । गुरुड भाषा वारके च डाके होडिक सकस माल्या, रोस-रेवस ड छ्याप डनि ढलिड आडिक खेरेपई न डाडच-वारच ल्या । आबो चलचित्राड कुट जाट्म यिसे पट्ट कुर सेहेम योल्के डेचलाक डउ ध्यान ठाहा ।

कान सुटिड जाट्के तनहुँओ चन्दनी लाडघा नुहा अनि काजुसा । उमा गुरुड ड प्रितमउ मेहेकुड न लाडघा छान्ठाड ड शुटिडके ढलिड डूस डुपा कानई । काट ल्हिड काठमाण्डौं राहाम बानाका । सम्पादन जाट्के भ्याट्निखिन मास्टर क्यासेट नेपाल टलिभिजनाड याहाके ड जाटा । क्यासेट याहाच भण्डै डेढ ल्हेस न्हुनिड ज नेपाल टलिभिजनई पातैं टनाका । आडिसखाल रकम डेहाड ड खास्चई डिनके लख छाना । लिसउ कोन-कोनई सेहेच प्रतिक्रिया डुपा । लहउ ढुट, रोस-रेवसाड खास्च चलचित्र राष्ट्रिय प्रसारणाड राहाके मड्डेहो न मराडके ढुक आले । होस न्हुनिड च गुरुड भाषाड चलचित्रको खास्के काजुस भन् भोको-भोको छान्के ठाला । चाँहाघरी गुरुड चलचित्रको लगभग ७५ गोटा टाहाच गुरुड चलचित्र संघउ महासचिव प्रितम गुरुड डेले । मगर ढुटाड चलचित्र खास्के काजुस होडिक अघेर टाहाके माट्योका । चाँहाघरी मगर चलचित्रको ३० गोटा ओल्के र माट्योक्मने ।

४. नेपाली सिनेमाउ अवस्था

नेपाली सिनेमा डेचपार खस ढुटाड सिनेमाके ज मन्डिके जाट्ले । नेपाली सिनेमाड मौलिकता, समसामयिकता ड नेपालीपन माछान्ने डेच आरोपके लहउ ढुट, छ्याप, विषयवस्तु, भुगोलाड निर्माण जाट्च चलचित्रई लोहोके ट्योक्ले । टै र यिसे आरोपके चेके आदिवासी जनजाती सिनेकर्मीकोई ढलिड जुडकुट जाट्के बाहाले । नेपाली मेसेहे ड कला संसार हिन्दुवादी ड आर्यन मेसेहेई जुच ड परिभाषित छान्च बेलाड आदिवासी जनजातीउ कलाड काजुस्चकोई लहउ चिन्डियाक बाटाक्के से-सेहेच सृजनाको जाट्के बाहामने । यदि २००७ ल्हेसाड भारताड खास्च डेच सत्य हरिश्चन्द्र के न लाके डेहाड नेपाली सिनेमाउ नुडसेट ६२ ल्हेस टाहाम भेट्मने अनि २०२२ ल्हेसाड नेपालाड न खास्च सिनेमा आमा के लानाड ड ४७ ल्हेस ल्होट्च नुडसेट बुच नेपाली सिनेमाउ ईतिहासाड अभै अन्तराष्ट्रिय स्तरउ सिनेमा खास्के माट्योक्च दर्शक, समिक्षककोई सेटाक्ले । लेके ड यिडिक ल्होट्च सिनेमा निर्माणउ नुडसेटाड बुली(४) नेपाली

सिनेमाको ज अम्पास(एकेडेमी अफ मोशन पिक्चर्स आर्ट्स एण्ड साईन्सेस)ई १९२८ आङ ठाल्व ओस्कार सामरोहाङ, यिसे अवसरके चलचित्र खास्चकुङ कद्दाङच मानाम मन्डिले, भाग लाके विन्म काच ले । चाँहाघरी विन्मकाच चलचित्रको **क्याराभान(१९९९)**, **मुकुण्डो(२०००)**, **मुनामदन(२००३)**, अनि **बसाँई(२००६)** आले । डोल्पो ढुटाङ खास्च **क्याराभान** ज उत्कृष्ट **पाँचाङ** टाहाके ह्योक्मन्या । यिचेई नेपालउ आदिवासी जनजातीउ विषयवस्तुआङ खास्च सिनेमाको नेपालीपन, मौलिकता लेच सिनेमा बन्डिस्के ह्योक्ले डेच प्रमाण छान्मने । एरिक भ्याली डेच फ्रेन्च निर्देशकई १५ ल्हेस खोज, अध्ययन जाट्म खास्च सिनेमाई भिन्टाङ नेपालके न मिनाम चिन्डियाक याहाच ल्या । छिरिङ रितार ड नविन सुब्बाई चलचित्रउ अन्तराष्ट्रिय बजार पाके जुङकुट जाट्मन्या । छिरिङ रितारई मेनुङ चलचित्र **द डिजायर अफ मास्क(मुखुण्डो)** के फुकुओका फिल्म फेस्टिभल, एशियन फिल्म फेस्टिभल सान फ्रान्सिस्को फिल्म फेस्टिभलाङ मोलोकम ड नविन सुब्बाई **नुमाफुङ** के केन्स फिल्म फेस्टिभलाङ टनाकम नेपाली सिनेमाउ अन्तराष्ट्रियकरण जाट्के कद्दाङच काजुस जाट्च लेया ।

होटा च नेपाली सिनेमा खास्के नुङसेटाङ मौलिकपन ड फरकपनउ जुङकुट न माछान्च डेहाङ माहाले । विषयवस्तु सोट्के हिसाबई राजतन्त्र लेच न यामाङ अन्तिम मगर राजाउ आहानाङ **सिमारेखा(२०४४)** किशोर रानाई प्रस्तुत जाटा । फरक शैलीयाङ लिम्बु विषयवस्तुआङ **नुमाफुङ**, नेपाल-भारत सिमानाउ बारेयाङ **ग्रेटर नेपाल**, मदन भण्डारी ड जिवराज आश्रितके साट्च बारेयाङ **दासढुङ्गा**, छिरिङ रितारई **मुखुण्डो** ड सिमानाउ बारेयाङ न नवल खड्काई **दशगजा** को काट जुङकुट न आले ।

५. आदिवासी जनजाती विषयवस्तुआङ चलचित्र

नेपालाङ आदिवासी जनजातीउ भाषा ड विषयाङ सिनेमा निर्देशन जाट्च श्रेय प्रदिप रिमालके नुहूले । होसकोई नेवारी ढुटाङ **शिलु(२०४४)** खासा डेहाङ निर शाहई खिन नेवारी ढुटाङ न **राजमति(२०५२)** खासा ।

निसान्च सिनेमाको सेलुलाईड फरम्याटाड ल्या । होस न्हूनिड परशुराम चौधरीए थारु भाषाड करम(२०४७), नविन सुब्बाई लिम्बु ढुटाड तरेवा(२०४९), युवराज मास्कि राना मगरई मगर ढुटाड लडघन(२०५१) ड गुरुड ढुटाड पातेँ(२०५२), डिक बान्तवाए राई भाषाड सायाबुड(२०५२), तामाड भाषाड जयनन्द लामाई सेमरी छोरडान(२०५२) चलचित्रको खास्मन नुहा । टैर चलचित्र विकास बोर्डउ चलचित्र नामाङ्कन सुचियाड यिसे पट्ट चलचित्रकुड आरमिन मालेके ह्योक्ले । आदीवासी जनजाती सिनेकर्मिकोई सोट्म राहाच डिहीमाको आदीवासी जनजाती विषयवस्तुआड खास्च सिनेमाकुड सेन्सर खर्च, दर्ता खर्च ड सेन्सर बोर्डउ सदस्यकोके १ हजारउ दरई भत्ता मालउस अनि सुचना मन्त्रालयउ प्रतिनिधिउ रोहवराड सिनेमाउ सेन्सर सम्बन्धित जातीय गुमस्थई न जाट्के सुविधा लेउस डेच लेम ड दर्ता ड सेन्सर प्रकृयाड मानुहूच लेके ह्योक्ले । लहउ चलचित्रको हलाड मलास्के अनि कुस्काट समारोह, फेस्टिभलाड माबिन्मकाके लेठाड ड दर्ता माजाट्च लेके ह्योक्ले ।

६. सिनेमा प्रविधि

ईकाच सावटको बहिरी ख्योहाक्के प्रविधिए ड ढलिड डुस्मने । सिनेमा निसखाल प्रविधियाड खास्के जाट्मने, सेलुलाईड ड डिजिटल । सेलुलाईड प्रविधि महडगो ड चाँहाघरी स्तरीय मन्डिच प्रविधि आले डेहाड डिजिटल प्रविधि न्हूनिड ज उपटि छान्च प्रविधि आले । यिसे सजिलो ड सडगो परिस्ले । डिजीटल प्रविधि स्तरउ हिसाबई सेलुलाईड प्रविधिउ स्तराड माटाहा ढ्याड ड ल्हेस खेप भोको-भोको उपटि छान्मन ले । होसे हिसाबई कायाक डिजिटल प्रविधि ड सेलुलाईडउ स्तराड टाहाम ड होसे डेनाड सेहेच छान्के असरा जाट्के ह्योक्ले । चाँहा केट्च फोर.के./रेड(4k/Red) क्यामराउ स्तर ह्यालेन ढेनाम ले । प्रविधियाड याकै खेप उपटि छान्म नुहूठाड स्तर अब्भै सेहेम नुहूच ले ।

७. सिनेमाउ बौद्धिक बहस

सिनेमाके मराडके सस्तो बाहास ज मन्डिके सौँच अभै ड मम्हाट्मने । सिनेमाउ शैक्षिक गुमस्थालाक बहस माछान्के, ढलिङ लख सिनेमाउ विषयवस्तु ड प्रस्तुती गहन माछान्के, प्रविधि लेच हलाङ स्तरीय सिनेमा प्रोजेक्शन लेच सिनेमा डोस्के माडिन्के, सिनेमाउ स्तरीय बहस माछान्के बाहाठाङ ड सिनेमा लाक पट्टकुड मन्डिमा माफेरिस्च लेके ह्योक्ले । सिनेमा खास्चको शिक्षित माछान्ले डेच ड आस्काटलाक गुनासोको ढलिङ पढिस्के ड सेके डुप्ले । होटा चो युरोपाङ ड सिनेमाउ बहस ढलिङ न्हूनिङ ज शुरु छान्च आले । १९४५ आङ पेरीसाङ छान्च बहसके सिनेमाउ अघेरा बौद्धिक बहस मन्डिमने । नेपालाङ कलेज स्तरीय अध्यापन ड ठालाङ आबो नेपाली सिनेमाउ पाखालाक ड परिवर्तन राहाले डेम असरा जाट्के ह्योक्ले । नेपालउ सिनेमा पाखा डोस्के विभाग चलचित्र विकास बोर्ड स्वायत्त माछान्ठाङ ड नेपाली सिनेमाउ छान्के परिस्च उपटि माछान्च डेच गुनासो सेले ।

सिनेमाउ छलफल, समिक्षा, बहस, आलोचना निरन्तर छान्के वातावरण लेल्याङ ड सिनेमाउ स्तर सेहेके, स्तरीय सिनेमा बन्डिस्के असरा जाट्के ह्योक्ले । सिनेमा निर्माण काट महंगो प्रकृया लेठाङ यिसके खाली मिभङ ड पहरउ मराङ खास्के माह्योक्ले । खास्चकोई ढलिङ रकम बानाक्निखिन मेनुङ मिस्या पाके होस्कुङ लोयाट न आले । जबसम्म लैडिच लगानी ल्हेस्ले लख वातावरण माछान्ले होडिनाङसम्म निर्माताको लगानी जाट्के माचोङगास्ले । आदिवासी जनजाती विषयवस्तुओ सिनेमाको हलाङ मालास्ले । चाँहाघरी ड च्यारिटी शोआङ न भर परिस्के बाहाच कानुङ बाध्यता ड छ्याप ले । कानुङ सिनेमाउ दर्शकको हलाङ नुहूम टिकट चेम सिनेमा डोस्म याहाल्याङ हलउ होल्ड ओभर सोम निर्माताके आडिसखाल रकम घोके कुडिक दर्शक चडिस्ले ? होसे दर्शकको लिसउ कुडिम ठोगान आटहई टो ? होडिन्च वातावरण अभै छान्म माभेट्मने ।

८. न्हूनलाक

नेपाल ढलिङ ड अमुल्य रोस-रेवसउ खानी छान्ठाङ कानकोई आहान वाचनशैली, बुनोट ड बनोटाङ मौलिकता ड स्तरीयता राक्के ह्योकल्याङ कानुङ सिनेमाको अन्तराष्ट्रिय स्तरउ पक्का छान्च ले । कानुङ सृजनाई कानकोके ईज्जत ड आम्दानी निसान्च न याहाचो ले । जनसंख्या निठ्यान छान्म ड शिक्षा, निजामती, व्यापार, सेना, प्रहरी कुलाक डनि समानुपातिक पहुँच ड सहभागिता माछान्च मगर जातीउ सहभागिता कला पाखाङ ड ईडिक ज न ले । मगर जाती ढलिङ ढुट, रोस-रेवस, कला, छयापाङ धनी जाती लेठाङ कला रचनाउ पाखाङ डनि ढलिङ संभावना ले । असरा डईङ कलाङ अभै ठाहाम, ढयाट्म कानुङ सर्जककोई राहाच याकाङ ढलिङ रचनाको जाट्चो ले ।

अनुवाद : हेमा आलेमगर

डिबराहाकोई जाट्म राहाच काजुस : नाम घाँसऊ मह चेनउ होसे याक.....

✍ मेजन पुनमगर¹

जीवाक डाबोरोडई पिडच ले । छिन्निक डेनाड पिहीन इसे जीवाक बेगलै छान्म केल्ले । इडिन्च न डाबोरोडको केलचई जिवाम न ले कान । नुहूच याकको न राहाच याकउ आरमित्के ज्योस्च ड मराडच बेलाको छान्म पट्ट भर्मिकुड गिन भिट्टरी म्प्याक्के न माह्योक्च बेला ल्हेस्म मुम मुले । इडिन्च न काट याक डागिन भिट्टरी ड मराडम मुमने । होसे याक म्प्याक्के डनि माह्योक्ले ड होसे बेलउ होडिक बरोबर सेटाक्के ज्योस्च मेठोरको ड माडिन्मने । टैर आरमित्माके ईजाट्म रिक्के जुडकुट जाट्मने । भक्तलोके ज साट्के बारी ।

बेला २०६१ ल्हेस, घोर साहाकउ बाडगा याक ल्या । होसे याक आरमित्के बाहानाड डउबारी अघोरई सकस ड कहरई पिडच याक ड आले । म्यागिदउ सदरमुकाम बेनी लाकिड १० कोश उत्तर-पश्चिमाड लेच

---

¹ रिक्काहारी (रिक्च भरमी) मगर चलचित्रकर्मी संघ, केन्द्रीय समितिओ महासचिव आलेको । होसकोई ढलीड फिल्म ड खास्म लेको । लेखक पत्रकार, साहित्यकार घनिड आलेको । होसकोई ढलिड पत्रिकाको सम्पादन, रिसर्च ड जाट्मोलेको । हटा ढलिड मगर फिलिमको खास्म लेको ।

चिमखोला डेच लाङघाङ टाहानाङ न डऊ देब्रे हिल आरज्याहाम त्वाके माह्योक्च छानमन्या । होस बेला लाङघाङ मोटर माकेसोला । केस्ट्याङ ड सोम्याकउ नेपाल बन्द डेम घोक्च अघेरा याक ल्या । होट छान्म डई कढाङच रुकस्याकाङ(निसान्च हुटाङ डोरी हाकाक्म मिचारडियाङ बुच भोला/म्हान) ज्याकेट, स्लिपिङ ब्याग(मिस्के खाट्च म्हान/भोला), अरु बिल्के बढिनको कठ भिडियो क्यामराउ आस्काट म्हान/भोलाके रुकस्याक टाकिङ काल्हाक्म वुम त्वानाङ भ्योररटई नामचोस छ्युकाक्मन्या । चाँहा च दरनामउ भिर खेरेप मोटर त्वाच लाम टाहामने । डसुहू ल्होडमन्या टै ड कानउ डिबराहाकोई भिराङ मुच घौंसउ मह फोओला/चेउला डेच आहान मारच लेनाङ हुँडई सेमन राहाच छान्ठाङ, भिराङ मुच घौंसउ मह कुट्जाट्म चेके लेउसा डेच डाल्लहउ न मिर्कई डाङके भड्कोश गिनाङ डाम त्वाच भर्मि डा, घरि-घरि चो काबोक लाकिङ न ल्हेस्के आले कि लख ड खासा । होसे लामाङ डा अघेर खेप त्वाच लेया । ओहो, दरनाम टाहाके पानउ होसे उकालो अनि दर्मिजा लाङघा टाहाके डेनाङ अघेर भिर चेम खास्च होसे लाम । चाँहाघरी अघेरुड लाम च डेके न माह्योक्च कहर कि लेउसा । यिनउ भर्मिको कुट्जाट्म त्वाले हो ! होसेको त्वाच लाम डाडम च कान ढलिङ सुविस्ता लेच लामाङ त्वाच लेउसा डेम ड डागिनाङ लासा । नामस राहाच बेला न लेया । चिमखोला टाहाके पानाङ वालिमटई नामसई डुडा । रेनकोट(नामसई माछ्युमूकोस डेम खास्च बिल्मा) ड आलमन्या । होसे पुहूम त्वा कान । चिमखोला लाङघाङ टाहाके ईलाक न लाम खेरेपउ ईमाङ चिया गाम मुआ । डा कठ त्वाच लेया - डा लख न भिराङ मुच घौंसउ मह फोच मेल्लहउ न मिमीकई डोस्के भड्कोश डाच डब बहादुर गवुर्जा पुन मगर ।

भिराङ मुच घौंस(नाम घौंस)उ मह चेके नुहूके लाङघउ लाफाको, कानके सेन राहाले हो डेम, लाम डोस्म मुच लेउसा । नामस राहाके बाहाके पानाङ लाङघउ डिल कालनाङ मनिता जाट्के टाहामन्या होसेको । मनिता जाट्के टाह्वाचकुड मिगुर लेया - लाल प्रसाद पुन । होसकुड जुडकुटई न डब बहादुर गर्बुजा ड डा होनाङ टाहाच ल्या । घोर-साहाकउ

६ गते लाङघाउ ईलाक-आलाक छारह्याम ७ गते गोराकाड छो जेम नाम घौंसउ मह भास्के नुहूके निठ्यान छान्च लेसा । होट छान्म ७ गते कागोराक न छो जेम कान चिमखोला लाङघाई ह्वाके तरखर जाटा । पाँच डाहाके अघेर न गोराकुड छो जेच डउबारी जिवाकाड न अघेर खेप ल्या । यिटा माजाटल्या नामो लाम कुलाक फिन्म जेके डेम छान्के लेसा । होट छान्म अर्नी च लेमई ले गोराकुड छो फिन्म होडिक गोराक न जेम ह्वाच डउबारी बेग्लै लास्के न छाना । लाङघाई ह्वानाड सिमसिम नामस राहाच छान्ठाड रेनकोट पुहूम कान १५ जना उकालो-फेन्नाम लाम ह्वा । खैनिक राहानाड आरज्याहाम बिकच हिलाड निस्याक आयोडेक्स मोल्म आरजुच छान्ठाड बिकके बाहाच लेसा । थाहा माले , कान कुडिक याक आलाक न मुके आले । होट छान्म पट्टकोई जेके, फिन्के सरजाम वुम ह्वाचल्या । लाङघाउ भर्मिको ह्वाके कुडिक ड ह्योक्ले टै ड कान ह्वाके माह्योक्ले डेम न कान कठ न गेसई-गेसई ह्वाच लेया होसेको । लावट मालासोस डेम हिलाड छा मोल्म ह्वाच ल्या । कुसे-कुसेकोई चो खैनि ड मोल्च लेउसा । टै र लावटई जिकके माडास्मन्या । पट्टकुड हिलाड हिउ जोक्मन्या । यिट जाट्म ह्वाच बेलाको डई क्यामराड खिट्डिम ड ह्वामन्या । डई सेमिप्रोफेसनल क्यामरा लाम नुहूमन्या । होट्टन ज हिके खिट्डिके, हि र छान्ने टि डेम २०६० ल्हेस क्वा-साहाक लाकिड न कानई खास-खास काजुस परिस्च बेलाड महडगो भाडा याहाम यिडिन्च क्यामरा केट्म न राहामन्या ।

खुवै ह्वानाखिन चिमखोला लाङघाउ मिडूमाड जोक्च बगर खोलाके डुप्के टाहाके लेउसा । आबो नामो लाम माहाले यिसे बगर खोलाके वारी-पारी जाट्चई लामाड ह्वाके बाहाके लेउसा । पट्ट लाफाको जुत्ता, बढिन माछिमोस डेम स्याहारिके भारी खाटाक्के ठाला । डा ड जुत्ता खोल्म हुटाड लाम सकसउ लाम ह्वाके हुर्मट छ्युका । कान ड्हासउ न धुव पाईजा खोला आलपट्टी भारी बाट्म कान (डा, डब ड लाल प्रसाद)के लाके राहामन ल्या । खोला ह्यालेन कराडच लेउसा । लाम टनाक्म ईलाक राहानिस सर, डेचई धुव टाहा । डि ह्यालेन च्योक्च लेउसा । ह्वाके न

माखाटके जाट्म मिहिल च्योका । डाके खोला आलपट्टी टाहाक्निखिन धुव खिन आस्काटकोके लाके त्वा । डा चिँही हिल च्योक्म त्वाके माखाटके लेउसा डेम आरमित्म 'आच्छु...छु...छु' डेम छ्युन्च जुत्ता चे छिमोस डेम भेरके ठाला । यिट्जाट्म न होसे बगर खोला १९ खेप चेस्निखिन ज कानउ मुके ठोगान टाह्नाके लेउसा । चिमे खोलऊ लाफाको मुके ठोगान सफा जाट्के, सिङ पाकेलाक लासा । कान मुके डेच ठोगान आरबाड ओडार लेसा । ओडार न चो माहाले टै र नामस राहानाड माडुप्के होसे ठोगानई सरघा चिँही आलपट्टी भिर अनि ईलाक कान मुच भिरई जाट्नाड चे-चेस ज डाडके लेसा । छिनिकउ त्वामा ईडिक ज छान्ठाड घुव पाईजा पिहिन मह चेके सरजाम खास्केलाक लासा । होसको न लेसा मह चेच शिकारी । होट छान्म न सरजाम खास्के ठाला । डा चिँही होसकोई खास्च सरजामको क्यामराड खिट्डिके ठाला । लाफाकोई मकै -भटमास मोलोक्म अर्नी राक्च लेसा । होसे न जेके ठाला । त्वालन सकसकठ डा, डब सर ड लालप्रसाद मुम मह फोच खिट्डिमन ल्या । आलपट्टी भिराड छान्मन लेच काजुस खिट्डिके डेम भिराउटे धुव पाईजाई न म-मार्च बुटाको क्याम्म कानके ईनाड डानिखिन मेक्को मह चेके त्वाच लेया । घाडच भिरउ ठेन्नामाड पराड आल्म छ्याक्निखिन म्हाकलाक भलाक्म धुव नाम घौंसउ मह चेके भाल्मन्या । होसे भिराड १७ गोटा ज महउ पोला लेउसा । डेके न डेहाड यिसे आडिकखाल जै आले टा - लाल प्रसादई मेक्कुड अघेरुड आहान सेटाक्मन ल्या । खायाक-खायाक चो लाडघाउ पट्ट ईमई का-काट भर्मीको भुरुम्म मह चेके जाटोला टा । चेनिखिन पट्टकुड भागाड महउ पोलाको ढलिङ-आडिक परिसोला टा । चाँहा याम फेरमने, त्प्योक्चको राहाले हटई मह चेम मेल्लहउ जाहानकोई ज जेले । मारनाड बोईको कठ नाम घौंसउ मह चेके राहानाड खोला चेस्के मात्प्योक्च आरमित्म कान पट्ट काजुसको खिट्डिमन ल्या । आलाकिङ खुई म्हाडच नाम घौंसको कानलाक राहानाड डब सर ड लाल प्रसाद गादा कठ लरफुए टालु हुप्प नमस्ते डेओला । डा चिँह क्यामराई खिट्डिमन लेच आजिकई टि डेम बिरिही-बिरिही नाम घौंसकोके न खिट्डिमन ल्या ।

होसे नमबिक हाराले होराले ओडाराड चेच मह ज्या कानई । महई म्होरोक्ले है डेम कानके आरमिटाकमन्या । थिजाट्म भिराड मुच नाम घौंसई जिक्के, महई म्हाडटाके लहउ न जाडके सेहेच आले टा । महई कानुड जाडउ कुसे ठोगान कमजोर ले, होनाड न चे छुले टा । मह जेमन आउला, डाके टुक नुहा । डब सरके चो मुर्छा न पारिम टुक आरज्याक्लेसा । मिसुहू न लाके माट्योक्च छाना । होट छान्म न ह्वानाड-ह्वानाड ठपक्क मुआ होस्को छुम्ठाड । न्हूनिड लाफाकोई मुरुक ड डि-निगाँलोउ डाँठ टायाके याहा अनि धुव जीए माकेस्म मुके बिन्हा । डब जी स्लीपिड ब्यागभित्री माच्याक-माच्याक मिसा । डबजीउ मिटुक ठिक मालेसा । होसकोके ग्यास्टिक लेउसा । होट छान्म न महई म्हाडाकम होटा खास्च लेउसा ।

धौलागिरीयाड मुच पुन मगरको कुल पुजा जाट्नाड करपाकेलीके पुजा जाटले । करपाकेलीए मह चेके काजुस ठाल्व छान्ठाड कुल पुजा जाट्नाड भिराड मुच घौंसउ मह चेनाड चढिस्के सरजामको ड डाम डिबराहाकोके आरमिटले । ईट छान्म न कानकोके मह पोला चेचो डोस्के न बाहाच आले । ईजाट्म खिट्डिनाखिन, डकुमेन्ट्री खास्म रुपन्देही, काठमाण्डौ, पोखरा ड म्याग्दीउ ढलीड लाडघाड टानाकनाड सेहेच काजुस जाट्च डेम कानकोके सरैडिया । होसेबेला न हिमाल एशोसियशनई काठमाण्डौआड **“काठमाण्डौ अन्तराष्ट्रिय पर्वतीय चलचित्र महोत्सव”** जाट्मन ले डेम वाराकमाको ग्याचिसाड पारिहस्के डुपा । कुट छान्के लेउसा डेम कानई फर्म भरिम दर्ता ड जाता । मराड ख्योहोचो कुरा, **“गन्तव्य महभीर”**, कानुड डकुमेन्ट्रीके ड आरसाला । **काठमाण्डौ अन्तराष्ट्रिय माउण्टेन फिल्म फेस्टिवल - २००४** आड डोसाका ।

महोत्सवाड टनाक्के डेम माखास्च डेहाड ड कानुड जुडकुटउ अघेरा डकुमेन्ट्री आरसाल्म टनाका । महोत्सवाड टनाक्च आस्काट डकुमेन्ट्रीकुड ड्हासाड कानुड डकुमेन्ट्री टनाका । सेहेच/सरैडिच ढूकको सेके डुपा । मगर गुईयाँड लेच चलन आस्कोई ड वारके डिन्हा । कानुड

डिबराहाकोई मह पोला फोके जाटोला, कानई यिसे काजुस चलन अनसार
जाट्म राहामने डेच वाराक्के कानुडवारी कद्दाडच दूक छान्मने ।

अनुवाद : हेमा आले

रीम बहादुर दाजैकोई स्कूल डास्काड .....

✍ विष्णुकुमार सिङ्जाली

छिनीड अविभावकको लहो जा/जजाकोके स्वाह्या शिक्षा याहाके जीवाक पिङ्टारओ कमाई खर्च जाट्चै लेको । शिक्षाके आरिठक कायापलट जाट्के हेक्च, जीवाकओ स्तर स्वाह्या खास्के हेक्च ढलिड आवस्यक अवयव डेम भर्मीकोई वारलेको नेपाली समाजआड । ह्याड ड नेपालओ डीस्च राजनीटि, राजनीटिक किचलो (खिचातानी) हटा डेमाडओ लेस्च भर्मीको ठुड लेच सामान्टी सोंचए जाट्नाड इन्हाड (चाहाँ) सम्म न जम्माकोई शिक्षा डिन्के हेक्च अवस्था माले । आल के ट लाङ्घाओ शिक्षा र गरीब वर्गकोई पढिस्च स्कूल, कलेजकोके बेकम्मा खास्निखिड करहाङ्च/बडाको हटा लेस्च वर्गको सासक वर्गकोई मेनो जजाकुड (सन्तानकुड) पिहीन सुरक्छिट जाट्म ले । सरकारी स्कूल, कलेजकोआड राजनैटिक कार्यकर्ताको, लहो भर्मी भर्टी जाट्च ठगान छान्म ले छिनिड । जनटाकोई टिर्डीच राजस्वइड टलब भट्टा ज्याच सरकारी वापा (शिक्षक), कर्मचारीकोई सरकारी स्कूलआड मेनो जजामिजाको मापढिसाक्ले । होचै जाट्नाड होसकोके इसै जागिर ज्याच गठान माट्दै खास्चिस्म ले । आस्काट लाक गरीब हटा न्हुन्लाक डास्चिस्च वर्गकोके भुमरीआड भ्वारी गेसाक्के जटी ढलिड हेका होडिक मिडाप (प्रतिस्पर्धा) अडिजा छान्ले होटवाटी इन्च चलन केस्म राहाच आले इडिक ढलिड परिवर्तन छान्दयाड ड ।

छिनिडसम्म घनिड गरीब ड न्हुनलाक डास्चिस्च ढलिड नेपालीकोई आखर वार्हके माडिन्म लेको । आलके ट सरकाए पैसा आरमितजेस मिरिक गोम्होक/ ३३

मालगिडस्च (निःशुल्क) प्राथमिक, माध्यमिक शिक्षाओ अवधारणा राक्म ले । स्कूलओ फि निःशुल्क जाटिनीखिड माटुरै ढलिड बाउजानान्जाकोई आखर पाहके डिन्चवाला मालेको हिके डेया गरीब बोईमोईको होसकुड जजामिजाकोके कास्के माहेक्म लेको, पोषण याहाके माहेक्म लेको, स्कूल सम्म टाहाके फुर्सद खास्के माहेक्मलेको । गरीब नान्जाबाउजाकोके स्कूलआड मनिटा माले । मनोविग्यानिक हिसाबआड पाहाटाक्के माले । मोइदुट डाक्च बाउजानान्जाकोके हि ड व्यवस्था माजाट्चिस्मले । बाउजानान्जाको स्कूल आन्ध्याड ड समाजीक,सांस्कृतीक, दुटओ कारन, आर्थिक, भौगोलिक, मनोवैज्ञानिक ढिन्च ढलिड कारनए डास्के परिस्च बाह्यटा लोहोके सरकारए कुसै ड लिसभरओ विमा योजना हटा मासबारको अघेर मासारडीम ले । न्हनलाक डाड्चिस्चकोके मासबार हि ड माले । बरु रन्धीच हटा नाड्कट्या भर्मीकुड फाईडा सोट्म करहाड्च भर्मीकोई डलर कमैडिचै ले, पेलिसलाक डिहिम ह्याड ड, लिसओ इज्यट आर्लानिड ह्याड ड ।

मालेस्च, न्हनलाक डास्चिस्च लाड्घाओ बस्ती हटा भौगोलिक विकटटा लेच जहानआड डा फुन्हा । डौ बोईमोईको आखर मावारहोला, होसकुड काड्कोके पारिहसाक्के ढोको चाहीं ढलिड चोमोल्हुड्मा (सगरमाथा) डेनाड घाड्च, टर चोमोल्हुड्मा कुटा काल्के आले डेच कुरा ह्याड मावारह्च । डा वि.सं. २०३८ ल्हेसलाक बुली/बाड्गा ल्हेसओ लेनाड उकालो, ओरालो हटा जंगलओ लाम चेम लगभग न्हीस घन्टाओ हिलए ह्वाके परिस्म टोको लोस लेच स्याड्जा जिल्लाओ पिडीखोला पञ्चायत ओ चितुड लाड्घाड स्कूल ह्वाच आले । डौ छिमेकी डाजै थमनबहादुर कठा स्कूल नुड्के राहाके जाटोला, कच्छ्या कोठाड मेरहोस राहाच ड डेके माहेक्च डाके स्कूलओ वापाकोई रोह जाटोला । काड्को स्कूल आन्के गौराक साढे ७ बजेलाक ज ज्याट ज्याम राड्क्वा/गहुँ/फापर आडिओ बेस्काम, जोच मकै, आरमुच मकै, भटमास ढिन्च अरनी (/रैसी) लाम नुड्के जाटोला । कानुड स्कूल आन्के अरनी इढिन्च, इढिन्च छान्च लेआ । स्कूलआड डीओ ढलिड दुःख लेआ । स्कूल लोस छान्चए कानकोई कानुड अरनी लामाड ज बनलाक आरचिकोला, ल्हेस्नाड ज्याच जाटोला । सेन सेन ट काड्कोई आरचिक्च अरनीको माछानोला । कानुड अरनी सेन माहारेकोई, सेन सेन कान डेनाड करहाड्च डाईकोई सेन रहा हटा हँटको ज्यामो योहोला । टुक रन्धीम ल्हेस्नाड इट आरचिक्च अरनी माडुप्नाड गिन बिकोला, ज्यान म्हुडोला ।

डाके स्कूल आल्च डाजैके स्कूललाकओ उत्प्रेरणा मालेआ । ढलीड लख इमीड अरनी लाम स्कूल त्वा हटा लामीड ल्हेस्के जाटोला । डाके ड कठा आल्चए नमसीन कानको ओडाराड आर्चिम मुओला । हटा अरु लफाको ल्हेस्टास कठा कल्हेसोलास् । इमाड ल्हेस्टास होसकोके बोइमाईकोई डुडोला, डाठुपोला । होसको स्कूल आन्धयाड ड कच्छ्या कोठाड वापाकुड सजाय डिनोला । होसकोई होसवेला मोईदुट डाक्चए खस नेपाली दुट स्वाह्याकठा मावारहोला । स्कूलाड ड सजाय डिन्के, पार्हीस्केलाक वापाकोइ ड उत्प्रेरणा याहाके माहेक्नाड आउले होस्को स्कूल नुङ्के माजाकोला, पढाई ड कमजोर लेआ । काङ्को होस ल्हेस ढलिड खेप स्कूल त्वाम लामईड ज ल्हेसा । सेन खोलालाक आन्नीखिड डिस्या साटोला, सेन ओडारआड आर्चओला । सेन सेन ड डाजैकुड कुवा (मामा)कुड इमाड टाकोला, ओरालो भाल्नाखिड आड्दी टारिस्म । इट जाट्म न डौ काट ल्हेस होडिकोई आना । आस्काट ल्हेस थमन दाजैको मढेसलाक बसाई सारिस्काड । होसकोइ औपचारिक शिक्षा पढिस्के माहेक्काड ।

आसकाट ल्हेस डा सढा स्कूल नुङ्के ठाला । अघेरा ल्हेस स्कूल नुङ्के डेमो त्वाचै लामइड ल्हेस्च कारनए डौ कच्छ्या ढेमाड मान्मलेआ । सढा स्कूल त्वाके ठाल्टास् डा कच्छ्याड अघेर नै छाना । काट ल्हेस न्हुनीड डा कच्छ्या न्हीसआड टाका । कच्छ्या न्हीसआड डै रीम बहादुर दाईके डुप्य आले । होसकोइ बुली/वाङ्गा क्लास डेनाड ढलीड काल्ट्के माहेक्काड, हटा डास्काड । डाके रीमबहादुर दाजैकुड आरमित राहानाड, डा पढिस्च श्री चितुड प्रा.वि.ओ पौडेल कैरनओ मुलीवापा (प्रधानाध्यापक)कुड ड आरमित राहाले । होसको ढलिड जार्च (कडा) स्वभावओ लेकाड । काङ्को सिप्या (विद्यार्थी)कोई हिड मास्वाह्या काम जाता डेआ, इमकाजुस (होमवर्क) माजाटा डेहा, मावारहा डेआ डाङ्गा, डस्टर जे डुपा होचै डाठुपोल्काड, ग्वा खासोल्काड, अरु सजाय ड याहोल्काड । होस बेला अरु वापाकोई घनिड सिप्याके होटन सजाय याहाके जाटोला । डै ढरी स्कूलओ जीवाकाड बदमासी जाट्म ठुपै खेप ढलिड खाले सजाय डिन्म लेआ । वापाकोई काङ्कोके इन्च सजाय स्वाह्या सेगिन्या (कामाना)ए जाट्मा लेकाड । होस बेलाड छिनिडओ लख मन्टेस्वरी विढी हटा अरु ठुपै मनोवैज्ञानिक विढीआड पाहाक्च चलन लाङ्घालाक मालेआ । आलकेट, छिनिड शिक्षा याहाच परिपाटीआड ढलिड परिवर्तन राहाम आउले । डाके ह्याड वापाकोई सजाय याहाच जोहोए अनुसासनआड मुके पाहाका, डाके अगाडी त्वाके

हौसला याहा । टर, डै माह्वार्म, इमकाजुस (गृहकार्य) माजाट्च कारनए सजाय माडिना ।

डाके अडिजा अचम्म हि लैसोला ह्याड रीमबहादुर दाजैए “सररर .....” डेके माहेकोल्काड, होसकुड “सललल.....” उच्चारन छानोला । डेहा त हेडसर हटा अरु वापाकोई होसकोके सजाय याहाके जाटोला । होसे स्कूलओ वापा हटा सिप्या (जसको स्वाह्याकठा खस नेपाली डाक्के हेकोला)कोई होसकोके जिस्कैटोला, रेटोला । होसकुड मेलेटए “ट हटा त”, “ठ हटा थ”, “ड हटा द”, “ढ हटा ध” “र हटा ल” ढिन्चो आखरको आखर खुईट्मो सेहेमठा उच्चारन जाट्के माहेकोल्काड, होस याकलाक । अक्सर जाट्म होसकोई इसै कुराआड वापाकोई डुडोला, सजाय याहाके जाटोला । होसकुड पढाई कमजोर छान्चै आन्म लेआ । अब लाड्घा हटा गरीब परिवारओ जजा, आस्काटलाक पढाई कमजोर छान्चै आन्टास होसकोई स्कूल डास्काड । आखिर रीमबहादुर दाईए स्कूल डासा । होसकुड बोइमोई डौ बोईमोई ढिन्च आखर मावारह्च लेकाड । आर्थिक जोहो ड कानुड डेनाड भन विगारिस्चै आन्म लेआ ।

छिनिडपिहिन डाके लइस्ले, होसकुड सामाजीक-साँस्कृतिक जोहो डोस्म होसकोके मनोवैग्यानिक शिक्षा याहाच आल्ह्याड रीमबहादुरए परगटी जाट्च लेकाड होला । हटा होसको आदिवासी जनजाति मगर समुदायओ लेकाड । मगर मोइहुट डाक्च कारनए होसकोई स्वाह्याकठा खस नेपाली उच्चारन जाट्के माहेक्च लेकेपरिस्ले । होसकोके प्राथमिक शिक्षा मोईहुटाड याहानिखिड, कारोम-कारोम होसकुड ग्यानके खस नेपाली हटा अँग्रेजी हुटाआड आल्ह्के हेक्ह्याड होसकुड पढाई अब्वल छान्के हेकोला कि ? छिनिड होसोकोकठा ड ढलिड डिग्रीको छानोला । मान मनिटा लेच पडआड टाक्च लेकाड कि ? जीवाक ढान्के डिल्ली, मुम्बई, कोलकता ढिन्च मुगलान सहरओ गल्लीआड माचाहारिडओला कि । नेपालआड मोईहुट डाक्च बाउजानान्जाकोके शिक्षा गाहारो छान्च जाट्च, ढलिड सिप्याकोई स्कूल डास्के जाट्च कुरा मिनाम माछाना । आस्काटलाक लाड्घालाक आर्थिक अभावओ कारन छिनिडओ निजी स्कूलकोई याहाच शिक्षा लोके ड सम्भव माछानोले । इचै जाट्नाड नेपालओ शिक्षाए माकासेऊ खाडल ढलिड लुपाक्चै नुड्म ले ।

इस रिक् डै मा-मार्च बाउजा लेनाड डौ मिमिक ए डाड्च काट घटना, छिनिडओ विस्लेसन आले । पिहिन फेरी घटनाक्रम आफेरिसे । इन्च रीमबहादुर दाजै, थमन बहादुर दाजै ढिन्च ढलिड हिल्के माहेक (असंख्य) नेपालीकुड इन्च पिडा ले । जसके डै इस मार्च मिरिकआड रिक्के असम्भव

ले । गरिबी हटा अभाव, मोईदुट हटा स्कूलओ दुट, संस्कृती र संस्कार, लैंगिक विभेद, छुवाछुत, भौगोलिक विकटता ढिन्च सामाजीक-सांस्कृतीक कारनकोई ढलिङ रीमबहादुर दाजैके स्कुल डास्के बाहुय खासा । आलके ट नेपालआड खस नेपाली बाहेक अरु मोईदुट लेचकोके सबल, सक्षम हटा डाप्के हेक्च (प्रतिस्पर्धी) खास्के शिक्षामा सुढार जाट्के परिस्ले डेम डिहि (माग) डाम आन्डोलनको छाना, सावट ल्हुडुका । होचेऊ परिनाम नेपाल सरकारए मोइ दुटआड प्राथमिक शिक्षाआड पारिहस्के ढिन्के संविधानओ जोहो, बहुभाषिक शिक्षा कार्यान्वयन निर्देशिका २०६६, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ ढिन्च ढलिङ जोहो खास्के राज्य बाहुय छाना । इन्हाड (चाहाँ)ओ समयआड सासन सत्ताओ विकेन्द्रीकरण, संघियताओ बारेआड ढलिङ डेनाड ढलिङ जनाजन (बहस) केस्म ले । जसए स्थानीय जनताकोके सबल, सक्षम हटा डाप्के हेक्च (प्रतिस्पर्धी) खास्के हेक्ले ।

डाके सेनसेन सोच्डीके मन लइस्ले, गम्डीस्के मन लइस्ले - वि.सं. २०४०/४२ सालओ पञ्चायत कालईड इन्हाडओ गणतन्त्र राहानाड सम्मओ याकओआड लाखौं रीमबहादुर, थमबहादुर, गिनीसराकोई पिडा बुआ हो, अफै कुडिकए भोगडीचै आउले ? शिक्षाड इन्च जोहो डै आखर पाहाके सुरु जाट्के डेनाड ढलिङ अघेरीड केस्म राहाच लेआ । साढारन शिक्षा ड लाके माहेक्म कुडिक भरमीको मुगलान, खाडी मुलुक, मलेसियालाक आन्के परिस्च बाहुयटा छाना हो । वेइमान सिर्रा (नेता) को, डिस्च राजनिटी हटा मेल्हा भित्रीओ कलह ड द्वन्दए इन्हाड ढरी नेपालओ गरीब, न्हनलाक डास्चिस्च बर्गकुड शिक्षा खस नेपालीओ उखान लख “आकाशको फल आँखा तरी मर” डेनाड लख ले । जब कि सरकारए इन्नाड (चाहाँ) सम्म खरबौं रुपिया शिक्षा छेटरआड खर्च जाट्म भ्यामले हटा हरके ल्हेस अरबौं खर्च जाट्ले ।

सरकारी विद्यालयकोआड बाउजानान्जाकोके मनोवैग्यानिक शिक्षण, चहिस्च साढन स्रोतओ जोहो, मोईदुट लेचकोके विसेस जोहो जाट्म ढेमाड सोट्के, न्हनलाक डास्चिस्च बर्गओ बाउजानान्जाकोके घनिड छिनिडओ प्रतिस्पर्धी जुगआड प्रतिस्पर्धाआड खेउके हेक्च खास्के जनटाकुड मिहि हटा नमसोसइड राजस्वइड सुविढा भोग जाट्च वापाको, कर्मचारीको हटा सिरसाकुड जिम्मेवारी आले । होट छान्म, इलाड सरकारी पैसा, जनटाकुड करओ दुरुपयोग पो छाना कि ? शिक्षाआड सरकार हटा ढेम्च लेस्च बर्गए हिके स्वाहुया खास्के (सुढार) माजाका ? बाउजानान्जाकुडओ पिहिन (भविष्य)ढेम गेस पो गेस्च आले कि? होचेउ खबरडारी जाट्के जिम्मेवारी अविभावक हटा जनटाकुड आले । छिनिडओ

नेपालआइ कोरा सैद्धान्तिक शिक्षा, पण्डित्याई माट्रै जाटके हेक्च शिक्षा हटा घोक्डीम पढिस्च शिक्षाओ जोहोए लिसको स्वाहया खास्के माहेक्ले । लिसके जेस्च सैदान्तिक हटा व्यवहारिक शिक्षा प्रणाली, गरीब हटा न्हुन्लाक डास्चिस्च वर्गकुड पहुँचआइ प्राविधीक शिक्षा लेके ड आवस्यक ले । शिक्षाओ समाजसास्त्र/मानवसास्त्र ओ अध्ययन अनुसन्धान जाटम विविधताओ लिसआइ शिक्षाओ जोहो जाटके परिस्ले, मेल्लहाकाट जातीओ हुट हटा संस्कृतीओ आठारआइ शिक्षा छान्के माछान्ले । मोइहुट हटा मेल्लहो संस्कृती लेच समुदायके हुट मालेच, संस्कृती मालेच हटा मोईभा मालेच खास्म न्हुन्लाक घुचेट्च जुङ्कुट जाटके माछान्ले । होट जाटके आले ह्याड अभ ड ठुपरै रीमवहादुरकुड पिहिनआप्परीन(भविष्य) छुम्च छान्ले । होचेइ माकासेउ(असमानता)ओ खाल्टा लहुडुक्चै आन्ले ड फेरी अशान्ती द्वन्द र युद्धओ शुरुवात छान्के हेक्ले । माकासेउ जोहो गिरिङ्चिस्चै आन्नाइ अभावए जाटनाइ सामाजीक अपराढ हटा विकृतीको घनिड चाक्चिस्चै आन्ले, लहुडुक्चै आन्ले । अवस्य ड खुस्च भर्मी डेनाइ खुस्के बाहय खास्च लेस्च करहाइच भर्मीकोके कारवाही छान्के जरुरी ले । लिसके समृद्ध खास्के शिक्षा शसक्त माहयम आले । शिक्षाआइ न्यायपुर्ण लगानी हटा व्यवहारए लिसओ टाहाँ फेरिस्के हेक्ले । होट छान्म अब ढलिड रिमवहादुरको माफुनुकिड .....

रिक्च मिटि बैसाख, २०६८